

Добры дзень, "Культура"!

3 вяртаецца да цябе твая пастаянная чытачка Леанарда Валовіч. Шмат вады сцякло з тае пары, калі я пісала табе ў апошні раз. Але я часта ўзгадваю цябе як добрага сябра і дарадчыка. Калі можна, раскажу троху пра сябе. Я ўжо пісала, што ў нас адбылося скарачэнне. Вось ужо шмат часу я працую на палову стаўкі: чацвер, пятніца з 18 да 21 гадзіны; субота, нядзеля з 12 да 15 і з 20 да 24 гадзін. Але працаваць даводзіцца, у асноўным, у суботу і нядзелю, бо ў гэтыя дні наладжваюцца дыскатэкі. Ведаеце, працай я задаволена. Цяпер я магу больш часу аддаваць сям'і, дзецям, хаце, гаспадарцы. Што яшчэ патрэбна жанчыне? Быццам бы, усё ў мяне добра, дзеці разумныя, любімая праца. Але штосьці не дае мне спакою, нібыта падточвае з сярэдзіны. Што такое нашае жыццё? Як яно ўсталёўваецца: само па сабе альбо мы сабе яго наладжваем? Таму хачу падзяліцца набалелым.

... Гадоў з пяць таму ў нас узнікла спрэчка з маім шваграм. Ён абуралася і крычаў:

— Упершыню бачу, каб загадчыца клуба ўдзень хадзіла на працу.

Я спрабавала давесці:

— Гэта мой працоўны час і я абавязана прытрымлівацца свайго раскладу.

Ён жа настойваў: — Хто ж пойдзе ў клуб удзень?

Я адказвала: — Магчыма, ніхто і не прыйдзе, але затое ў спакойна параблю ўсе свае справы: напішу план працы клуба, гурткоў, папрацюю над сцэнарыямі, падбяру і прагляджу адпаведную літаратуру, перыядычны друк. Хіба мала ў клубе працы?

Але швагер не супакойваўся:

— А што, хіба вечароў табе нестасе?

— У вячэрні час прыходзяць наведнікі, вядуцца заняткі гурткоў. Я павінна сустракацца з людзьмі, а не сядзець у сваім кабінёце.

— Колькі разоў я быў у клубах, і не толькі ў нашай вобласці, і паўсюль адно і тое ж: нічога, акрамя замкоў на дзвярах удзень я не бачыў.

— І вельмі шкада. Значыць, нічога не варта той работнік культуры, які не выконвае сваіх абавязкаў, не ведае, што такое працоўная дысцыпліна. Таму і "культура" наша культура на абедзве нагі, бо няма моцнай дысцыпліны...

Але ўсё ж такі, бадай, варта задумацца, які тып клубнага работніка культуры нам патрэбны.

І тып: Сядзіць на працы, як кажуць, ад званка да званка. Не адыходзіць з працы па асабістых справах без дазволу кіраўніцтва. Піша ўсё акуратна, плануе, складае паперы, дбайны (на паперы, безумоўна). Фармальна ў яго ўсё добра, гладка, не прычэпішся. Кіраўніцтва такіх шануе, ухваляе, нават у прыклад ставіць.

І тып: Халерыкі ад культуры. Гэтым не сядзіцца на месцы. Яны шукаюць, выбіваюць, дамагаюцца. Ці то музычныя інструменты, ці то будаўнічыя матэрыялы. Ходзяць па хатах, шукаюць патэнцыйных удзельнікаў мастацкай самадзейнасці, майстроў народных рамёстваў, запрашаюць у клуб. Такія людзі шукаюць новыя шляхі, новыя падыходы, імкнуцца адрадыць добрае, але забывае.

Тэлефануюць кіраўніцтву, надакучваючы яму. І тое ім патрэбна, і іншае, — безліч праблемаў. Яны наладжваюць мерапрыемствы, арганізуюць вольны час людзей і ў пераважнай большасці застаюцца незадаволенымі: нешта не так атрымалася, як планавалася. Карацей, б'юцца, нібыта рыба аб лёд. А як вы мяркуеце, ці задаволенася кіраўніцтва такімі падначаленымі? Не, не вельмі — з імі зашмат клопатаў і праблем.

ІІІ тып: Гэта тыя, хто ўвогуле не звяртае на працу аніякай увагі. Пажадаў — прыйшоў, пасядзеў у клубе, не пажадаў — не прыйшоў... А прыедзе кантралёр, дык яго своєчасова папярэдзіць, і ён з'явіцца на працу. А не знойдуць такога загадчыка на працы, — дык і гэта не бяда: выкручуся як-небудзь. І знойдзе паважную прычыну сваёй адсутнасці. А потым, ёсць яшчэ "шырокія плечы", якія абароняць, калі што-небудзь здарыцца...

Ці карысны такі тып работніка? Зразумела, не. Але паспрабуй закрануць яго, папракнуць кепскім стаўленнем да сваіх абавязкаў. Ён так цябе аблае, што ты пашкадуеш аб пачатай гутарцы.

Вось хай кіраўніцтва нашае і паразважае над пытаннямі: які тып работніка яму патрэбны, чым заняты клубны работнік у працоўны час?

Што да мяне, дык я, мяркую, магу прылічыць сябе да ІІ тыпу. Кручуся-вярчуся, дамагаюся, спрабую... Ніякай удзячнасці, аднак, не бачу, акрамя кпінаў і непрыемнасцяў. Але я не скарджуся: такое ўжо жыццё нашае... Супакойваю сябе тым, што мне, прынамсі, не сорамна атрымліваць свой зароблены рубель...

З павагай
Леанарда ВАЛОВІЧ
в. Задвор'е, Зэльвенскі раён

**МНЕ
НЕ СОРАМНА
АТРЫМЛІВАЦЬ
ЗАРОБЛЕНЫ
РУБЕЛЬ...**

У калёжы выкарыстаны фрагменты твораў М. Кірэва і Л. Шчэмялёва.

**Вы прачыталі ліст. Мы чакаем ад Вас лістоў.
Пра іншыя "нашы праблемы" чытайце на стар. 2—3.**

КУЛЬТУРА

Гадоў даесяць таму аўтар гэтых радкоў, збіраючы грыбы, “напаролася” на карціну, якая, бадай, вартая толькі гоголеўскага п’яра: улагчыны, атуленай хмызняком і алешынамі, грузлі ў “легкавушку” самагонны апарат, які, мусіць, добра адпрацаваў ноччу: паўсюль стаялі бідоны, вялікія бутэлькі, яшчэ пустыя, а пад алешынай рабятнік, мабыць, ужо перад самай адпраўкай, смакаваў пяршак. Але не тое, як усючылі яны пры з’яўленні чужога чалавека, як замітусіліся, стараючыся хаця б сваімі грэшнымі, хісткімі целама захіліць апарат, — не, не гэта ўразіла найболей. Уразіла тое, што гэта было амаль усё саўгаснае начальства на чале з участковым, які не так даўно аштрафаваў на вялікую суму нашага суседа, што ў п’яным бяспамяцтве ледзь не спаліў кароўнік.

Разгледзеўшы мяне, яны трохі супакоіліся, і я добра ведала, чаму — сярод родзічаў, да якіх я прыязджала ўлетку, адзін быў пастаянным “кліентам” участкавага, які і сусед. Скажы я дзе неасцярожнае слова, нясоладка прыйдзеца хлопцу-вартаўніку таго самага кароўніка, бо яго не раз выцягвалі ўранку з-пад бліжэйшай каровы, асабліва ў зімнія ночы, і адпраўлялі дадому праспацца і ацверзець. Тыя, хто быў на версе, пілі таксама, але розніца паміж ім і начальствам была вельмі істотная: ён піць “не ўмеў”, да таго ж, не меў магутнага стрымальнага фактару — партыйнага білета, аднаўшы які, чалавеку маглі паламаць усё — лёс, будучыню, сям’ю. А што маглі зрабіць з ім? Выгнаць з калгаса? Але рабочых рук там як не хапала тады, так

не хапае і зараз. І ўсё ж я нікому не сказала пра тую сустрэчу, бо замучыць штрафамі майго родзіча маглі — а ў яго былі жонка і дзіця.

Час ідзе, і на прыкладзе нават адной вёскі бачна, у якім накірунку рухаецца грамадства. Ужо тады акадэмік Амосаў пісаў, што алкагалізм пачынае, як рак

вантробы, бязлітасна “раз’ядаць краіну”. Мы пацху страчвалі меру ў ацэнцы сапраўдных маштабаў бяды. Памятаецца, як у час абмеркавання экранізацыі рамана “Чужая бацькаўчына” Вячаслава Адамчыка народны пісьменнік Беларусі Янка Брыль рабіў заўвагу рэжысёру Рыбарава: — У вашым фільме

двое мужчын сядзяць у карчме, і між імі стаіць амаль выпітая бутэлька. Але ў нас, у Заходняй Беларусі, калі збіраліся штосьці адзначыць, то звычайнай “дозай” была адна бутэлька прыкладна на дзесяць мужчын...

Нас гэта тады ўразіла, бо і рэжысёр, і сцэнарыст, хаця і вельмі імкнуліся да

ўзнаўлення “той” рэальнасці, усё ж падсвядома кіраваліся гэтай... Але і той, такі як быццам ужо п’яны час, усё ж далёка адстае ад нашага сённяшняга. Як быццам паскараецца наш рух у бяздань...

Вяртаюся да размовы пра вёску.

... Прайшло даесяць гадоў. Дырэктар калгаса даўно круе ў раёне, праўда, моцна хварэе на печань. Участковы пайшоў на пенсію і хутка памёр. Два алкаголікі, пра якіх гаварылася вышэй, працуюць там жа — адзін электрык, другі вартаўнік. Толькі вось некалі маладыя іх твары набылі барвова-сіняе адценне і сталі таго вызначальнага для любога нэспецыяліста выгляду, які яшчэ здаля гаворыць, што ягоны ўладальнік даўно і непрамыслова “закладае за каўнер”. Адна з дзярак трапна адзначыла, што твары ў іх “каравыя”.

Але калі дзесяць гадоў таму толькі гэтыя двое былі ва ўсіх навідавоку як п’яніцы, то цяпер гэта не здзіўляе нікога. П’е пашта-лён і звеннявыя, п’юць — праз аднаго — мужчыны-калгаснікі, п’е прыезджы дырэктар школы; бывала, што, упіўшыся, даяркі забываліся падаць кароў, і брыгадаў бегаві па вёсцы, аб’явіўшы сваёсаслівы аўрал, і выганяў у кароўнік даярчых дачок, каб не давалася штрафоваць маці, многія з якіх — таксама прыезджыя.

Ён добра ведаў — штраф не стрымае. Будуць горка каяцца, прасіцца-маліцца, але потым, у нейкі няўрочны час, калі — “душа запатрабуе”, недзе знойдуць бутэльку самагонкі (часцей гэта політыленавы двухлітровы балон з пад “фанты”), і тады, рыкай не рыкай надоежны каровы, — будзе гунаць з-пад возера бязладнае: “Ты скажы, ты скажы, чэ те надо, чэ те надо, может, дам, чэ ты хошь, чэ ты хошь”, а дочкі,

падаіўшы кароў, будуць цягнуць дадому развясёлых маці, а пасля аддойваць іх расолам.

... Я памятаю гэтую вёску строгай і суровай да розных праяў амаральнасці. Не дай Бог хто падлабуньваўся да чужой жонкі — яму не прайсці было па вуліцы — засмяюць. Адыходзячы з хаты, ніколі не вешалі замкоў — няма каму красці. Ідучы з поля, бабы спявалі так, што, здавалася, усё навокал ажно гудзела ад народных песняў — то жартоўных, то чулівых, то трагічных. Гаварылі моваю арганічнай, чыстай, як вада ў возеры, і гэта была сапраўдная беларуская, прыгожая мова.

Тыя бабкі цяпер, бывае, прыязджаюць ад дзяцей у свае хаты на лета і сядзяць са сваімі нязменнымі кійкамі, паклаўшы спрацаваныя рукі на калені. Адна з іх сказала мне ціха, калі я абуралася тым, што не корміць ейная суседка сваё дзіця, і яно крадзе ў бабкі апошні кавалак хлеба:

— Гляджу навокал і думаю: гэта ж не мая вёска, дзе я нарадзілася і век пражыла. Гэта ж — апраметная... Я, бывала, слухалася сваякроўкі, як Бога. А гэтыя — не слухаюць ні нас, старых, ні Бога...

А хто, сапраўды, для прыезджы маладзёцы, гэтая старая — некалі лепшая жняя, а потым даярка, якая ездзіла на Выстаўку дасягненняў народнай гаспадаркі ў Маскву? Моцныя некалі традыцыі разбураюцца, бо вёска паступова вымірае. Лепшыя ейныя сілы кіруюць у горад, і нічым не спыніць гэты працэс, хіба што паляпшэннем умоў яе існавання, а паляпшэння якраз! не прадбачыцца.

Аднак жа пілі і ў тыя часы, калі жыццё было адносна сытым. Пілі рабочыя, інтэлігенцыя (вядома, не так, як аб гэтым распісвалася паўсюдна). Пры

... Аўтобус вяртаўся ў Горад. Стаяла позняя восень, была надзея, аўтобус быў апошні, вячэрні, але напайпусты, бо грыбы ўжо скончыліся, і непаседы-грыбнікі ў яго больш не набіваліся на кожным прыстанку. На маршруце ён пазбіраў па вёсках нешматлікіх гараджан у першым ці другім пакаленні, тых, хто яшчэ не страціў сувязі з зямлёю і на выхадныя ездзяць да бацькоў, да бабулі ці дзядулі, дапамагачы ў гаспадарцы ды і самім падхарчавання, дабраць прадуктовых прыпасаў. Нарэшце за пару кіламетраў ад Горада аўтобус прыпыніўся ля дачнага пасёлка, аднаго з новых, вялікіх. Адрозніваўся ён ад старога як не бывала. Энергічныя дачнікі, настаяўшыся на вятры ды мжаўцы, падганяючы адно аднаго, пасыпаліся ў салон з запяччанымі, каласкамі, скруткамі. Бадзёрая маленькая бабулька ўладкавалася з краю на сядзенні, задаволеная, што можа трохі пакарыстацца з камфорту. На калені паставіла вялікі букет калыханых рознакаляровых восеніскіх кветак, трымала яго дзвюма рукамі. Праз натоўп упарта праштурхоўвалася кандуктарка — добра апрапанутая маладая жанчына з моднай фрызурай і строгім тварам. Падыйшла да кожнага, да бабулькі таксама. Тая з га-тоўнасцю, нават весела, паказала праязны.

— Да гэтага праязнога яшчэ пенсійнае пасведчанне трэба паказаць, — пахмурна прамовіла кандуктарка.

— Добра, — паранейшаму бадзёра адказала бабулька і адварнула ў іншы бок.

— Ну, я чакаю пасведчання! Альбо аплочвайце праезд! — кандуктарка была вельмі сур’ёзнай.

— Бо-жухна, ды яго і

няма ў мяне з сабой. І грошай не ўзяла...

— разгубілася бабулька. Потым устала з сядзення і пакрочыла ў другі канец салона. “Пятровіч, ці ёсць у цябе грошы?”

Пятровіч — стары каржакаваты дзядзюк, у бяспарнавым капелюшы, празнаўшы, у чым справа, абурана загаманіў моцныя яшчэ, “камандным” гола-сам. Кандуктарка настойвала на сваім, і ў дзядзькі правярыла дакументы — гэта аказалася пасведчанне ўдзельніка вайны, што дае права на бясплатны праезд. Аднак грошай у

— А ну, кліч, — са сме-хам адазваўся Пятровіч. Маўляў, дзе ты тут, сярод лесу, знойдзеш тую міліцыю! І шыкнуў на бабуль-

відаць, яшчэ калі аўтобус ехаў з Горада, кандуктарка гэта і запрымеціла. Міліцыянер суха загадаў “парушальнікам” аслабаны салон, тыя, спалоханыя, паслухмяна крочылі да выйсця. Нейкі хлопец, што стаяў недалёка, спознена пра-

відаць, яшчэ калі аўтобус ехаў з Горада, кандуктарка гэта і запрымеціла. Міліцыянер суха загадаў “парушальнікам” аслабаны салон, тыя, спалоханыя, паслухмяна крочылі да выйсця. Нейкі хлопец, што стаяў недалёка, спознена пра-

вітаўшыся, выйшаў міліцыянер. Скрыкнулі дзверы, аўтобус трохі пастаяў, у свеце фар паказаліся дзве постаці. Бабулька прыгнулася да свайго сябра, трымала яго за руку. Кветкі тырчэлі ўбок, ніякавата, нядбайна. Пятровіч імкнуўся трымацца роўна, крочыў шырока, бабулька ледзьве паспявала за ім...

Нарэшце аўтобус ірвануў з месца, святло фар скочыла ўперад, спаткнулася на рас-пластаным на абочыне, накрытым з галавой целе. Вялікія рукі з-пад брызенту ўшчаперыліся ў пясок, побач валяўся ровар, торба з капуснымі качанамі, капуснае лісце. Міліцэйскі газік і гру-вастка аўтакран-забойца стаялі трохі далей...

У аўтобусе была цішыня. Кандуктарка ўселася на сваё месца ля кабіны шафёра, сіснучы вусны, з выклікам глянула ў салон. Згасіла святло. У цемры за вокнамі праступілі першыя прыгарадныя будыні. Недзе ўбачу няясна азначыліся крыжы і купалы манастыра, заснаванага яшчэ Святой Еўфрасінняй. У гэтым горадзе людзі жывуць ужо больш за адзінаццаць стагод-

дзяў...
Станіслаў ПАЛАТА
Маршрут: Полацк—
Сяляўчына—Полацк

Пятровіч таксама не было. Кандуктарка скамандавала шафёра прыпыніцца. Адрозніваўся ён ад старога як не бывала. Энергічныя дачнікі, настаяўшыся на вятры ды мжаўцы, падганяючы адно аднаго, пасыпаліся ў салон з запяччанымі, каласкамі, скруткамі. Бадзёрая маленькая бабулька ўладкавалася з краю на сядзенні, задаволеная, што можа трохі пакарыстацца з камфорту. На калені паставіла вялікі букет калыханых рознакаляровых восеніскіх кветак, трымала яго дзвюма рукамі. Праз натоўп упарта праштурхоўвалася кандуктарка — добра апрапанутая маладая жанчына з моднай фрызурай і строгім тварам. Падыйшла да кожнага, да бабулькі таксама. Тая з га-тоўнасцю, нават весела, паказала праязны.

— Да гэтага праязнога яшчэ пенсійнае пасведчанне трэба паказаць, — пахмурна прамовіла кандуктарка.

ку: “Не выходзь!” Кандуктарка сірнула ў адчыненыя дзверы, пасажыры заінтрыгавана прыціхлі. Тая хутка вярнулася, за ёй у салон натаропка ўвайшоў высачэзны міліцыянер у фуражку і плашч-накідку. Аказалася, недалёка аўтакран збіў раварыста, міліцыя стаяла тут,

панаваў: “Дазвольце, я за вас заплачу!” Пятровіч гнеўна адмовіўся: “Не, дзякуй, мы пойдзем пешам, калі такі!” Яны цяжка спусціліся на зямлю. Следам, не раз-

ГРУЗ З НЬЮПОРТА

Марсія і Майкл Доўл у гематалагічным цэнтры ў Мінску.

Паспрабуй сёння дастукацца са сваім клопатам-бядою да іншых, паспрабуй прабіцца праз усе перашкоды, якімі перакрыта душа чалавека XX стагоддзя! Аднак, што гэта ўсё ж такі магчыма і што наша чарнобыльская бяда не чужая ў свеце, можна было пераканацца, наведаўшы вечаарыну-сустрэчу, што адбылася ў верасні ў Беларускай гуманітарнай ліцэі. Менавіта сюды сабраліся хлопчыкі і дзяўчынкі з Гомельскай вобласці, якія выязджалі на адзасуджэнне ў замежжа. Завіталі сюды і іх сябры з ангельскага горада Ньюпорта, які вольна ўвёў у працягу гадоў гэцім прымае беларускіх дзяцей падчас летніх вакацый. Прыехалі ангельцы на Беларусь з дабрачыннай місіяй: прывезлі гуманітарную дапамогу для дзяцей Рэчыцкага інтэрната, для тых, каму найбольш сэрца патрэбна вашым дзеям з Рэчыцы, але нам удалося правесці праз мытню толькі тры машыны.

— Сёння даволі складана давецца гуманітарную дапамогу да Беларусі...

— Нам дапамагло ў гэтым Міністэрства сацыяльнай абароны Рэспублікі Беларусь, Марыя Міцкевіч паспрыяла ў афармленні дакументаў, дарэчы, без яе ўдзелу мы б не змаглі наогул нічога зрабіць.

— Ньюпорт вольна ўвёў у працягу гадоў прымае нашых беларускіх дзяцей. Я і мае суайчыннікі ўдзячныя вам, бо захавалі здароўе нашых дзяцей пасля Чарнобыля — самае надзённае.

— Мы добра разумею вашу бяду і стараемся дапамагчы як толькі можам. Пры пэўных умовах мы зробім яшчэ больш. У 1990 годзе да нас прыехалі 14 дзяцей з Гомельскай вобласці, з ім мы падтрымліваем кантакты і цяпер.

— Раскажыце крыху пра сябе, пра сваю сям'ю.

— Мой муж Майкл прысутнічае на гэтым вечары, мы прыехалі разам. Пяць гадоў таму нас напаткала

вялікая гора: памёр наш 19-гадовы сын, літаральна праз тры дні пасля гэтай трагедыі мы з Майклам усынавілі трох дзяцей, праз некаторы час яшчэ чатырох. Зараз у нас 14 прыёмных дзяцей і ўнукаў. І ўсё гэта зыходзіла ад мужа. Майкл незвычайны чалавек, і я нават уявіць сябе без яго не магу.

...Майкл у гэты час стаяў непадалёк ад нас і, размаўляючы са сваім знаёмым, занепакоена паглядаў на сваю прыгожую нейкай асаблівай "суровай" прыгажосцю жонку. Чамусьці акурат у гэты момант перада мной прыадкрылася, якая глыбінная непарыўная сувязь існуе паміж гэтымі людзьмі, што гэта Яе Вялікасць Любоў аб'ядноўвае іх. Тую Любоў, якая даеца і Мужчыну і Жанчыне Богам, і надаравецца ў жыцці не так ужо часта, як і сапраўдны талент. Вялікае пачуццё, не выдуманнае, "папярэвае", што ў рамане і ў вершах, а сапраўднае, Жывое, Зямное, калі ў гэтым дуэце — Мужчына і Жанчына — кожны мае свой Богам дадзены голас, кожны выконвае сваё прызначэнне: першы — зберагаць, апекаваць і адказваць за Яе, другая — сцвярджаць і несці веру ў Бога і ў свайго апекуна праз усё жыццё. А да гэтага далучаўся, дакладней, нават дамінаваў над усім вялікі боль іх Страты. І ўжо нечакана для сябе самой, разумеючы, што гэтага рабіць зусім не трэба і яшчэ вагаючыся на мяжы дазволенага:

— Прабачце, Марсія, ад чаго памёр ваш сын?

Вочы яе — суцэльны боль. Марсія гаворыць, гавораць вочы, жанчына выказвае жанчыне заветнае — і, о цуд! я, не ведаючы ангельскай мовы, раптам разумею Марсію, разумею ўсё, што яна мне сказала, таму на разгубленае пытанне Людмілы, што перакладала нашу гаворку: "Здаецца, вы ўсё зразумелі?" — адказваю сцвярджаючы. Марсія праз хвіліну дадае, спахвільваючыся: не для газеты, калі ласка, не пішыце пра гэта.

Я абяцала выканаць просьбу.

І ўжо на развітанне, шукаючы вачыма мужа:

— Адзінае, пра што мы шкадуем з Майклам, што ніколі не зможам абняць свайго сына...

...Калі мы разам з Лёшкам выйшлі з ліцэя ў дажджлівую цемрадзю веча і спусціліся каля Кулаўскага тэатра ў метро, я заўважыла, што мацінай як заўсёды трымаю сына за руку.

Алена РЫГОРАВА

Майкл і Марсія з дзецьмі з Рэчыцкай школы-інтэрната падчас адпачынку ў Англіі.

Брэжневе, часы якога ўспамінаюць ледзь не як залаты, п'янства, здаецца, дастагнула свайго апошняга. Гэта было не выпадкова: у часы, калі губляецца вялікі, вышынны сэнс існавання, чалавек застаецца сам-насам з сабою, а гэта вытрымаць можа не кожны. Марына Уладзі ў кнізе "Уладзімір, альбо Перарэзаны палёт" добра апісала ўнутранае супраціўленне і адчай выдатнага акцёра і паэта, які не змог вытрымаць пастаяннага фальшу, несупадзення паміж словам і тым, што адбывалася на самой справе навокал яго.

На мой погляд, чалавек мае некалькі ступеняў "абароны" ад унутранага хаосу і вечнага страху смерці і небяспекі. Першыя тры з іх высока-духоўныя — Бог, Радзіма, Сям'я. А потым — дабрабыт, кар'ера, найвышэйшая за рэчамі, за іх вечным кругаваротам-набыццём скаваць свае няўдачы і няспраўджаныя надзеі.

Калі ўгледзецца ў сённяшнія жыццё — ці "працягваюць" на нас гэтыя самыя першыя і важныя ступені "абароны", мы можам смела сцвярджаць, што для вялікай часткі грамадства гэтыя каштоўнасці не маюць сапраўднага значэння. І, можа, сказаўшы сабе гэтую хача і горку, але такую патрэбную ісціну, мы зможам нешта рабіць са сваім жыццём, а значыць, і з тым, што абкружае нас.

Аднак увесь свет жыве па іншых законах, і глыбіня сучаснага чалавека — гэта ўвесь шматтысячагадовы вопыт продкаў, з іх традыцыямі і мовай, свет хрысціянскай культуры, а таксама свет той маралі, якая выходзіла ў жорсткай барацьбе з сіламі хаосу і зла. І найбольш моцная — гэта нацыянальная ідэя. Яна, і толькі яна, здольная аб'яднаць усіх на грунце дабрыні і справядлівасці, даўніх традыцый. Балгар-

ская прарочыца Ванга сцвярджала, што пасаптамнаму лечыць толькі зёлкі, што растуць на роднай зямлі. "Маці-Зямля жывая, не пшюй у раку, у калодзеж, не апганьвай вяду і паветра", — вучыў яшчэ Зараастр, пачынальнік авестыйскай традыцыі. Можна ўзгадаць многае, без чаго жыве сучасны чалавек і што ён адрынуў.

Беспрабудае п'янства, страта сябе як боскага стварэння — ці не страшная плата за ўсё гэта?

Увосень я зноў ездзіла ў "сваю" вёску. На аўтобусным прыпынку, куды я падыйшла, стаяў адзін са знаёмых. Стаяў, хістаючыся, і з кішэнкі яго вытыркалася ўсё тая ж, няменная, бутэлька, якая, здаецца, не пакідала яго ніколі.

— А дзе твая жонка? — запыталася я ў яго пасля таго, як мы павіталіся (ён парукаўся, знарок моцна ціснуў руку, як бы даказваючы мне і сабе, што ён моцны, але рука была вялая і слабкая, як і сам ён, увесь патрэпаны і нейкі рыжы, як кінуты назад у дзяжу кавалак няўдалага цеста).

— Збегла. І сына з сабой прахапіла. А я без яго не магу...

Ён заплакаў п'янымі слязямі.

— Пайду да ўчастковага. Хай знойдзе іх...

Але ўчастковы і сам спытаўся да нас. А побач з ім была паштарка, якая галасіла, паказваючы на майго былога аднакласніка:

— Гэта ж ён, зладзюга, болей няма каму! Я паклала сумку ў хаце, сама пайшла на гарод, а ён шукаў хату! А пасля кажа: "Ты ж не падумаў чаго на мяне, калі што якое..." А на каго ж думаць, калі два мільёны чужых пенсій з сумкі ляснуліся?!

— Браў? — коротка запытаў міліцыянер.

— Не!

Але вопытны ўчастковы, ні слова болей не кажучы, лоўка запытаў нагрудную кішэню зламысніка і дастаў адтуль жмут грошай.

— Зарплату ты не атрымліваў, бо пайшла на штрафы, — канстатаваў ён. Вінаваты маўчаў.

— Колькі ўжо прапіў? Разам з паштаркай міліцыянер пералічыў грошы. Не хапала тысяч дзвесце.

— Заплаціш з наступнай зарплаты, я скажу ў бухгалтэрыі, каб вылічылі, — гэтак жа коротка сказаў ён і хацеў ісці сабе назад.

— У вас тут, я гляджу, добра. І пратакол не складаюць, — сказаў адзін з тых, хто стаяў на прыпынку (мабыць, таксама гошч).

— Калі я на такіх буду складаць пратаколы, дык хутка тут у вёсцы паловы не будзе, а "там" сядзець не за такую дробязь, — не прыязна адказаў участковы.

Я маўчала. Казаць аб тым, што парушаліся правы чалавека і што пры вольным павінны быць панятыя, здавалася тут асабліва недарэчным. Для разумення сваёй прававой трэба разумець і сваё абавязкі, сваё месца ў грамадстве. Пакуль жа... Раззязка сітуацыі была амаль аптымальнай. Рабаўніцтва пенсій магло быць кваліфікаванае як крадзеж дзяржаўнай маёмасці, і загрымеў бы чалавек у турму, і доўга выбіраўся б адтуль, калі б урэшце выбраўся.

— Ці разумеш ты хаця, што магло з табой быць? Ён не хацеў (ці не мог) слухаць.

Дык ці не час вяртацца да тых "якараў", якімі тысячагоддзямі ўтрымлівалася чалавечы? Да сапраўдных, глыбінных вытокаў?

Дзе ёсць Бог і Радзіма адзіная, непадзортная на зямлі, я непадзортная яе мова і культура — нікім і ніколі...

Вольга ІПАТАВА

ЦІ СТАНЕ МАЯ КРАІНА КРАІНАЙ ВАХЦЁРАЎ?

Штодня я хаджу абедзе ў сталуюку Вялікага тэатра — у мяне ёсць туды пропуск, дзякуючы маёй працы і сябрам з аддзела рэкламы. Штодня адна і тая ж вахцёрка на ўваходзе строгім голасам мяне прыпыняе: "Хто гэта ідзе? У акуларах не пазнаю вас (ці "Без акулараў не пазнаю вас")! Пакажыце пропуск!" — хаця пропуск я паказваю адразу з парогам. Рытуал працягваецца амаль крміналістычным даследаваннем дакумента. І што самае дзіўнае — пасля гэтага даследавання амаль заўсёды знаходзіцца новае строгае пытанне. Так, то да сталуюкі я даходжу са значна пагоршаным апетытам, але багатымі думкамі пра "феномен вахцёра", дакладней, "феномен саўковага вахцёра", бо ён, гэты вахцёр, цалкам непадобны да калегаў ва ўсім свеце. Я спаткаўся з вахцёрамі ў Варшаўскім Нацыянальным тэатры, цэзкамі нашага, і яны па паўгадзіны абзавалі толькі ім вядомыя мясціны, каб дапамагчы знайсці патрэбную мне асобу. Я піў духмяную каву ў пачакальніках замежных амбасадаў, куды заходзіў па справах, проста назваўшы імя, нават не паказваючы пасведчанна. І толькі на ўваходзе да нашых, айчынных, устаноў мяне заўсёды сустракаюць суровыя, хмурыя, каменныя твары незгадворлівых і няўмольных "захавальнікаў парадку".

У чым ён, гэты "феномен вахцёра"? Здаецца, прафесія — не з катэгорыі прэстыжных: заробкі невялікія, справа марудная і цяжкая — паспрабуй шэсць, восьмці нават дваццаць гадзін выседзець на крэсле, з якога не аддасца ні на абед, ні ў прыбыральню, ды яшчэ дзе-небудзь на скрызьяку. Можа, ад усіх гэтых выпрабаванняў і камянее твар, робяцца сталёвымі вочы і металічная гаворка нясе адбінтак непрыкраснага пагарды да ўсіх, акрамя непасрэднага начальства? Ды не, ёсць у свеце шмат не менш цяжкіх работ. Справа, на маю думку, у іншым: улада Як ні дзіўна, але ў вахцёра сапраўды ёсць улада над жывымі людзьмі. Улада прапусціць ці затрымаць, заўважыць спазненне ці не. Дакласці начальству ці не дакласці, дазволіць ці не акрэсленае правіламі ўнутранага раскладу ці не дазволіць... Кажуць, свет трымаецца на трох кітах, імя ім: Каханне, Грошы і Улада. Менавіта гэты апошні, самы вялікі кіт і самы прывабны. Настолькі, што нават яго слабее, шматтысячаразовае паменшанае адлюстраванне, якое дае магчымасць "пушчаць" ці "не пушчаць", і стварае "феномен вахцёра". З-за гэтага тыя, хто на хвілінку спазняецца на працу ў "суперэжымнае" прадпрыемства (дзе часам найвялікшая доблесць —

гэта не рабіць карысную працу, а быць на працы хвіліна ў хвіліну), нясуць вахцёрам хабар цукеркамі ды бутэлькамі, каб тыя іх "не запісвалі", гэта значыць, не фіксавалі спазненне. З-за гэтага вельмі паважаныя, годныя людзі прыніжаны на тлумачыць жуючым вахцёрам, што ім патрэбна тое і тое, каб пачуць малапінныя выказванні, галоўны сэнс якіх "ты — дзярмо, а я — гаспадар". Вахцёр-адміністратар тэатра (з фантазіяй назваўшы сябе "камерцыйны дырэктар") кідае тэлефонную трубку — ведае, што ты ўсё роўна, суправаджаючы ў гэты тэатр нейкую службовую дэлегацыю, зноў звернешся да яго, не мінеш. Вахцёр-міліцыянер забараняе вашым гасцям фатаграфіравацца на памяць непадалёк ад будынка Рэзідэнцыі Прэзідэнта. Чаму? "Ці вам не дастаткова распарадкавання супрацоўніка міліцыі?" — адзінае грознае тлумачэнне...

Вядома ж, праца тых, хто сочыць за парадкам, — карысная і патрэбная. Але яна ніколі не падменіць сабой іншых, не менш карысных і патрэбных спраў. Цывілізаваны свет усё ж развіваецца намаганнямі тых, хто стварае, а не тых, хто за гэтым назірае. І маёй краіне яшчэ ёсць, куды расці. Таму я і не хачу, каб яна становілася "краінай вахцёраў".

Ігар КЛОКАЎ

ПЕЙЗАЖЫ “МУЗЫЧНАЙ ВОСЕНІ”

17 лістапада ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбылася прэс-канферэнцыя, прысвечаная XXIV Міжнароднаму фестывалю мастацтваў “Беларуская музычная восень”. На пытанні журналістаў адказвалі мастацкі кіраўнік філармоніі Юрый Гільдзюк, дырэктар Дзяржаўнай філармоніі Уладзімір Ратабильскі. Юрый Гільдзюк падрабязна азнаёміў прысутных з праграмай фестывалю, а яна надзева багатая і разнастайная. У ёй — выступленні і канцэрты не толькі нашых выбітных артыстаў, але і знакамітых замежных: 24 лістапада слухачоў чакае сустрэча з калектывам сусветнай вядомасці Дзяржаўным струнным

квартэтам імя Чурленіса з Літвы, 25 лістапада — канцэрт народнай артысткі СССР Святланы Данілюк, 29 лістапада ў зале філармоніі выступіць кларнетыст Анджей Годэк з Польшчы. Яркая падзея ў музычным жыцці Мінска станецца аўтарскі канцэрт аднаго з вядучых сучасных кампазітараў з Санкт-Пецярбурга, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Барыса Цішчанкі — вучня Шастаковіча, яго канцэрт чакаецца 2 снежня. Акрамя таго, салісты, ансамблі, аркестравыя і мас-тэатры калектывы плануюць на працягу двух тыдняў выступленні ў абласных і рэспубліканскіх гарадах Беларусі. У межах фестывалю пройдзе дэкада Беларускай камернай музыкі з удзелам Гомельскага камернага

хору, ансамбля цымбалістак Віцебскай абласной філармоніі, саліста Брэсцкай філармоніі Аляксандра Пыліка (баян), ансамбля народнай музыкі “Барыня” з Магілёва.

Выступоўцы зазначылі таксама, што XXIV Міжнародны фестываль мастацтваў “Беларуская музычная восень”, прысвечаны 60-годдзю філармоніі, алякуецца і падтрымліваецца Міністэрствам культуры. На прэс-канферэнцыі прагучалі словы ўдзячнасці кіраўнікоў філармоніі ў адрас міністра культуры Аляксандра Сасноўскага. Як зазначыў Юрый Гільдзюк: “Міністэрства — гэта нават не асноўны, а адзіны спонсар фестывалю”.

Алена РЫГОРАВА

СВЕТ “БІБЛІЯТЭЧНАГА СВЕТУ”

22 кастрычніка ў Нацыянальнай бібліятэцы адбылася прэзентацыя першага прафесійнага часопіса бібліятэкараў Беларусі — “Бібліятэчны свет”, на якой прысутнічалі прадстаўнікі бібліятэчнай грамадскай краіны, кіраўнікі і супрацоўнікі буйнейшых бібліятэк і інфармацыйных цэнтраў Расіі і замежных краін — удзельнікі Міжнароднай канферэнцыі “Бібліятэка ў сучаснай інфармацыйнай прасторы”.

Заснавальнікам “Бібліятэчнага свету” з’яўляецца Беларускае бібліятэчнае асацыяцыя (ББА), арганізаваная ў 1997 г. з мэтай стварэння аптымальнага ўмоў развіцця бібліятэчнай справы. Выдае часопіс выдавецкае ТАА “Краска-прэнт”.

На старонках часопіса чытачы могуць знайсці самыя разнастайныя матэрыялы: заканадаўчыя і інструкцыйна-метадычныя дакументы, кансультацыі спецыялістаў, артыкулы навуковага характару і з вопыту работы бібліятэк розных сістэм, публікацыі аб міжнародным супрацоўніцтве ў галіне

інфармацыйна-бібліятэчнай дзейнасці і многае іншае.

У часопісе “Бібліятэчны свет” прадстаўлены матэрыялы, прысвечаныя даследаванню багатых традыцый Беларускага кнігадрукавання, гісторыі бібліятэк, дзейнасці знакамітых прадстаўнікоў кніжнай культуры Беларусі, апісанню калекцый рэдкіх кніг і рукапісаў, праблемам захавання кніжнай спадчыны краіны. Шэраг артыкулаў агульнакаваны да 480-годдзя выдання першай кнігі беларускім перададрукарм і асветнікам Францішкам Скарынам.

Асабліва ўвага звяртаецца на матэрыялы, звязаныя з удасканаленнем інфармацыйных тэхналогій і прымяненнем сродкаў электронных камунікацый, уключэннем бібліятэк Беларусі ў міжнародную камп’ютарную сетку Internet. Інфармацыйная служба Беларускай бібліятэчнай асацыяцыі, якая знаходзіцца ў ЦНБ НАН Беларусі, у 1996 г. атрымала выхад у Internet і неабходнае абсталяванне за кошт гран-

та Фонду Еўразія. Асацыяцыя выдае ў сістэме WWW (World Wide Web) электронны часопіс “Вестнік Беларускай бібліятэчнай асацыяцыі” на рускай і англійскай мовах (да рэчы, гэта адзін з першых электронных часопісаў дадзенай тэматыкі сярод былых рэспублік СССР). У першым выпуску часопіса ўвайшлі матэрыялы аб дзейнасці ББА, інфармацыя аб буйнейшых бібліятэках рэспублікі, артыкулы па гісторыі бібліятэчнай справы і кнігадрукавання Беларусі. Дзякуючы выкарыстанню гіпертэксту, чытачы з усіх куткоў свету могуць атрымліваць бягучыя звесткі аб выдатных прадстаўніках культуры, навуцы, адукацыі і аб грамадскіх, дзяржаўных і царкоўных дзеячах Беларусі. Створана Web-старонка ББА.

Наталія БЯРОЗКІНА, канд. гіст. навук, дырэктар інфармацыйнай службы ББА, заг. аддзела Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Я. Коласа НАН Беларусі

ЗЯМЛЯ КАСТУСЯ ХАРАШЭВІЧА

Асноўная тэма творчасці Кастуся Харашэвіча — прыгажосць роднай зямлі і ягонай “малой радзімы” — Маладзечаншчыны. У лепшых сваіх лірыка-эпічных пейзажах ён умеў знайсці высокую паэзію, напітаную ці то шчымлівым мінорным настроем, ці то сцярдэжальным пафасам радасці жыцця.

Сувязь з глыбінным нацыянальным пачаткам — найважнейшая рыса, якая вылучае жывапіс Харашэвіча. Мастак імкнецца нібыта параўнаць з нашай няўтульнай сучаснасцю ўсю гісторыю свайго народа, увесць лад ягоных думак і пачуццяў, усю ягоную творчую натуру.

З музычнай прыродай палотнаў мастака звязаныя і сялянская прастадушнасць, і сардэчнасць, і далкатны каларыстычны артыстызм, і тая асабліва выразнасць нацыянальнага гучання, якая

бярэ свой пачатак у народнай песні і, нібыта водгук, яднае сваёй мелодыяй розныя часы і падзеі. Гэта і паўстанне на рацанскіх рыбакоў, і выгнаныя Б.Тарашкевіча перад сялянамі Заходняй Беларусі, і розныя паводлы настрою пейзажныя матывы: гродзенскія вуліцы альбо браслаўскія азёры, купалаўская Вячэнка ці ваколіцы Маладзечны, жывапіснае Яхімаўшчына ці палеская пушча.

Некаторыя матывы выглядаюць нібыта сумныя паэтычныя напамін аб тым, якую дабрыву, хараство і чалавечнасць хаваюць у сабе спакойная блізкасць з прыродай, стан яснага, засяроджанага назірання. Такая паэтычная канцэпцыя Харашэвіча блізкая да спрадвечнага народнага жадання дасягнуць сардэчнай згоды са светам, з будзённасцю, з уласнай душой...

Хочацца спадзявацца, што юбілейная выстава жывапісу Кастуся Харашэвіча, якая адкрываецца 25 лістапада ў рэспубліканскім Палацы мастацтва, прынясе і ў нашы стомленыя душы светлы спакой і светлую радасць...

Барыс КРЭПАК

К.Харашэвіч. “Лета ў Яхімаўшчыне”. Пал. алей.

УШАНАВАЛІ КОЛАСА Ў ТАЛЬЦЫ

У сённяшнім спазнанні творчасці беларускага народнага песняра Якуба Коласа асаблівае месца займае стаўбцоўская зямля. Яно і вядома: адтуль Колас родам, там — вытокі яго песеннай творчасці, першыя судакрананні з вялікім, бязмежным светам роднай, нацыянальнай паэзіі. Але з крынічнай энергіяй сілкавала паэзію вялікага Коласа і Пухавіцкая зямля.

У вёсках, хутарах Пухавішчыны сям’я народнага песняра ладзіла свае ледзічы на працягу многіх гадоў — і да Вялікай Айчыннай, і пасля, пачынаючы з 1946, аж да самай смерці Канстанціна Міхайлавіча ў 1956 годзе. Восем назвы кола-

саўскіх паселішчаў Пухавішчыны — Зайбелка, Вусце, Балачанка, Падбярэжжа, Беразьянка... І, канешне ж, Талька — вёска і чыгуначная станцыя амаль што на самай мяжы Міншчыны і Магілёўшчыны.

Пра ўсе вёскі напісаны вершы. Усе — і Талька таксама — узгаданы ў многіх лістах Коласа да сяброў, знаёмых. У сваю чаргу і пухавічане наважыліся аддаваць даніну павагі, памяці слаўтаму волату Беларускай літаратуры. Намаганнямі мясцовых улад у Тальцы на будынку чыгуначнага вакзала адкрыта мемарыяльная дошка ў гонар трывалай паязы паэта з Талькай, пухавіцкімі вёскамі.

Удзел у святочным ад-

крыцці мемарыяльнай дошкі ўзялі старшыня Пухавіцкага райвыканкама Фёдар Супрун, загадчык аддзела культуры райвыканкама Яўген Сушко, дырэктар пухавіцкага раённага краязнаўчага музея Аляксандр Прановіч. Вітаў удзельнікаў гэтай урачыстасці малодшы сын песняра, доктар тэхнічных навук Міхась Міцкевіч. Навядалі Тальку ў гэты дзень і вядомы прэзак Генрых Далідовіч, публіцыст Вацлав Шырко.

Мажліва, услед за першай мемарыяльнай дошкай з’явіцца на Пухавішчыне і іншыя знакі ўшанавання багатай літаратурнай і мастацкай гісторыі гэтай зямлі.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Трэці “Залаты шлягер” быў і падобны, і не падобны да папярэдніх. Тут ужо яўна прасочвацца традыцыі, ёсць сталыя ўдзельнікі, ёсць... Але — пра ўсё па парадку.

У БОЙ ІДУЦЬ АДНЫ ДЗЯЎЧАТЫ

Гуманны сродак для рэанімацыі класічнага песеннага рэпертуару савецкага часу, конкурсы маладых выканаўцаў (дзе абавязкова павінны гучаць два шлягеры — пажадана, напісаныя да 1970 года) з’явіўся на фестывалі летась. І, мяркуючы па водгуках фестывальных “старых”, на гэты раз адбыўся заўважны якасны зрух у прафесійнай падрыхтоўцы. Хаця такіх мужчынскіх галасоў, як у леташняга ўладальніка Гран-пры Таймураза Боджгуа, мы не пачулі. Увогуле, чатыры прадстаўнікі моцнага полу практычна не ўдзельнічалі

ў барацьбе за месцы — толькі магіляўчанін Павел Усавіч атрымаў трэцюю прэмію (асабіста мне, праўда, больш запомнілася выкананне Гусейна Мамаева з Азербайджана і стыльнасць Сяргея Ізбаша з Расіі).

А ў сувязі з двума прадстаўнікамі беларускага боку, якія занялі трэцяе месца, узнікае пытанне аб стаўленні маладых выканаўцаў да абраных імі кампазіцый: “я” — для песні альбо песня для “мяне”? У засяроджанасці магіляўчанкі Волгі Мельнікавай на абранай ёю вальсманскай манеры магла б знікнуць кожная песня — гэтаксама, як і ў вядомаму перабольшванні стражасці Жаржэты Паваразнік (Малдова). А вось у чуласць расіянікі Ірыны Левінай у песні “Аляксей, Алёшча, сыноч...” верылася, і прадэманстраваны ёю ў другой песні (“Усё стала вакол...”) вакал, не вельмі

Іскуі Абальян: “...і вечная вясна”.

“ЗАЛАТЫ

моцны, але які спалучае класічную пастаноўку з эстраднай разнаволенасцю, пацвердзіў прыемнае ўражанне.

У лідэры сярод канкурсантаў выйшлі, у рэшце рэшт, дзве зграбныя дзяўчыны: Іскуі Абальян (Беларусь) — Гран-пры і Мая Каркарашвілі (Грузія) — і прэмія. Аспрэчваць справядлівасць гэтага рашэння журы, напэўна, нікому з публікі і ў галаву б не прыйшло — гэта былі сапраўды самыя яркавыя ўражанні падчас конкурсу. Нібыта рыба ў вадзе, купалася Мая ў пералівах грузінскіх мелодый, а ў якасці дадатку да цудоўнага голасу яна прадэманстравала яшчэ і выдатную пластычнасць, скончыўшы сваё выступленне танцавальным эпізодам.

А Іскуі Абальян зрабіла ўсеагульнай улюбёнкай,

атрымаўшы яшчэ і прыз глядацкіх сімпатый. Сапраўдная каралева ў атласнай сукенцы (цалкам лагічна вырашыўшы, што менавіта такі касцюм варты яе рэпертуару), Іскуі сканцэнтравала ўвагу не на моцы голасу (хаця гэта таксама было), а на інтанацыі, на прыгажосці музыкі, на становачым эмацыянальным уражанні, закладзеным у песнях.

Малаваты, безумоўна, Магілёў, дзе Іскуі працуе ў абласной філармоніі, для яе таленту, але куды ж падзенешся без рэпертуару? Праставатыя, легкадумныя песенкі яна спяваць не хоча, ды і не можа дазволіць сабе пасля такой перамогі, а для запісу сур’ёзных кампазіцый на хапae сродкаў і тэхнічных магчымасцяў студыі, дзе яе муж працуе гукарэжысёрам. Але гэтак імя нам ужо запомнілася.

ПАРТЫТУРА ПЕРАМОЖЦАЎ

Менавіта па восені аматары фартэп'янага музычнага майстэрства чакаюць насычаных падзей у музычным жыцці нашай краіны, і зазвычай яны не памыляюцца ў сваіх спадзяваннях. Акурат па восені надараюцца падзеі "сусветнага гучання", як леташні міжнародны фестываль "Мінск. Фартэп'яна-96". Добрая традыцыя, распачатая ў годзе мінулым, працягваецца і сёння: акурат на пачатку лістапада ў Мінску адбыўся Міжнародны конкурс юных піяністаў імя Ірыны Цвяткавай. Заснавальнік і арганізатар конкурсу — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, старшыня арганізацыйнага камітэта — Аляксандр Сцяпанюк, а праводзіўся ён пры садзейніцтве спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі. У тым, што моладзь у нас вельмі таленавітая і здатная годна прадставіць музычную культуру на фестываліх сусветнага ўзроўню, можна было пераканацца падчас конкурсу, наведваючы гімназію-каледж (былы музычны ліцей) пры Беларускай акадэміі музыкі і залу Дзяржаўнай філармоніі, дзе адбываліся музычныя спаборніцтвы і заключны канцэрт удзельнікаў фестывалю. Менавіта тут з 1 па 7 лістапада гучала выбітная музыка Скарлаці, Чайкоўскага, Ліста, Шопана, Рахманінава ў выкананні юных віртузаў-піяністаў. На конкурсе былі маладыя прадстаўнікі фартэп'янай школы з Украіны, Расіі, Латвіі, Малдовы, Польшчы — усяго 50 удзельнікаў. Міжнародны конкурс маладых меў вельмі прадстаўнічае і аўтарытэтнае журы: старшыня — заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь прафесар Ігар Уладзіміравіч Алоўнікаў, у склад журы таксама ўваходзілі сусветна вядомыя дзеячы музычнай культуры Галіна Чэрны-Стэфаньска з Польшчы, Арніс Зандманіс з Латвіі, Вера Носіна з Расіі і ганды айчыннага музычнага майстэрства — Юрый Гільдзюк, Зоя Качарская, Уладзімір Кузменка, Вера Лагвіненка. Пасля першага тура слыннае журы было крыху разгублена: замест дванаццаці да ўдзелу ў другім туры ў маладзай групе прыйшлі чатырнаццаць піяністаў; нечаканасць гэта тлумачылася вельмі высокім узроўнем падрыхтоўкі ўдзельнікаў. Нарэшце 6 лістапада сталі вядомыя імяны пераможцаў і лаўрэатаў. У старэйшай групе першая прэмія ўручана Дзмітрыю Анішчанку (Украіна), другая — Алесю Бабію (Беларусь), трэцюю падзялілі паміж сабой Ірына Сапожнікава (Украіна) і Аляксандр Дзяруга (Беларусь); у маладзай: 1-я — Данілу Шмяжкову (Беларусь), 2-я — Вользе Сцёхко (Беларусь), трэцюю падзялілі паміж сабой Мікалай Барба з Украіны, Аляксандр Касцючэнка і Надзея Моладава з Беларусі. Заахвочальныя прэміі і дыпламы конкурсу ў старэйшай групе піяністаў атрымалі Анастасія

Лук'яненка (Украіна), Аляксандр Бараўкоў (Беларусь), сярод удзельнікаў маладзай групы імі ўзнагароджаны — Святлана Бандарэнка (Беларусь), Лінда Брайда (Латвія), Анастасія Брокмілер (Расія).

Пры падвядзенні вынікаў былі ўручаны таксама спецыяльныя прызны конкурсу. Дарэчы, пра іх, як і пра фінансаванне конкурсу маладых дараванняў, пачаўся дыскусія: Міністэрства культуры, таварыства "SOPRA" з Японіі, Мінскае аб'яднанне адкрытае акцыянернае таварыства "Прамень", таварыства з абмежаванай адказнасцю "Сівельга", шклозавод "Нёман", дзяржаўнае выдавецтва "Юнацтва", творча-вытворчы цэнтр "Паліфакт", выдавецтва "Беларусь", закрытае акцыянернае таварыства "Мілавіца", арэнднае прадпрыемства Мінскага холадакамбіната. Прыз арганізацыйнага камітэта Міжнароднага конкурсу магнітола "Панасонік" уручаны Дзмітрыю Анішчанку (Украіна), прыз Саюза музычных дзеячаў Максіму Маручаку (Беларусь), прыз музычнай кампаніі Рэспублікі Беларусь — Надзеі Моладавай (Беларусь) і, нарэшце, "Прыз юнаму дараванню за перспектыву" — Святлане Бандарэнка (Беларусь). А наперадзе ў юных дараванняў сапраўды значныя перспектывы, бо ў 1999 годзе, як паведаміла нам намеснік старшыні арганізацыйнага камітэта конкурсу Галіна Генрыхавна Вярнер, зноў у нашай сталіцы чакаецца міжнародны форум фартэп'янага майстэрства — "Мінск. Фартэп'яна-99". Хто ведае, магчыма, "зоркі" сёлетняга конкурсу загарэцца і на небасхіле наступнага міжнароднага?

Алена РЫГОРАВА

Юбілей — умоўнасць, якая прымушае чалавека згодна з традыцыямі азірацца на пражытыя гады, падсумоўваць вынікі. Дажыла да свайго юбілею і актрыса Брэсцкага тэатра драмы і музыкі Тамара Кірына. З гэтай нагоды карэспандэнт пагутарыў з артысткаю.

— Тамара Уладзіміраўна, больш за трыццаць гадоў вы аддалі сцэне. Не шкадуеце?

— Я вельмі люблю сваю прафесію, нічога іншага рабіць не ўмею і не хачу, часам толькі шкадую, што здараліся ў маёй працы вымушаныя прастоі. Мой муж Сямён Сямёнавіч Церайкоўскі, рэжысёр і акцёр, часта стрымліваў мяне, маўляў, мы прыехалі ў новы тэатр, не спяшайце самасцвярджацца, дай спачатку замацавацца мне. Гады праліцелі. Цяпер я ўжо ў інкальці ўзроставай катэгорыі, хоць, канечне, усялякі ўзрост мае свае перавагі.

— Вам часта даводзілася мяняць тэатры?

— Я ездзіла разам з мужам, бо лічыла, што жанчына павінна цалкам аддаваць сябе сям'і. Спачатку мы працавалі ў тэатры юнага глядача ў Макоўцы. Пасля Сямёна Сямёнавіча накіравалі адкрываць новы тэатр у Днепрадзяржынску, пазней ён працаваў галоўным рэжысёрам у Чарнігаве. Пасля

АДДАНАСЦЬ

Тамара Кірына ў спектаклі "Драпежнікі".

Чарнобыльскай аварыі вырашлі пераехаць у Брэст. Прызнаюся, што я з першай сустрэчы палюбіла гэты горад.

— Чаму вы выбралі прафесію актрысы?

— У школе я актыўна брала ўдзел у мастацкай самадзейнасці, спявала, чытала вершы, выязджала на ўсялякія канцэрты і элэты. Тады мы жылі на Данбасе. Аднойчы трапіла на рэспубліканскі агляд мастацкай самадзейнасці і, нікому нічога не кажучы, пайшла здаваць экзамены па майстэрстве ў Кіеўскі тэатральны інстытут. Мне пашанцавала, я паступіла.

— Што азначае слова "пашанцавала" ў жыцці артыста?

— Гэта ішчаслівы выпадак, калі цябе свечасова заўважаць, дадуць ролю, у якой можна выказаць сваё разуменне жыцця і свету, свае ідэалы.

— У такім разе раскажыце, калі ласка, пра свае любімыя ролі.

— Адна з першых і незабытых роляў была Катэрына ў спектаклі "Утаймаванне свавольніцы", ролю Петрушчу выконваў мой муж Сямён Церайкоўскі. Так атрымлівалася, што і на сцэне мы былі закаханымі параю. Ён цудоўны партнёр, з ім я заўсёды адчувала сябе ўпэўнена і спакойна. Падабаліся мне і такія ролі, як Дульсінея ("Дон Кіхот Ламанчскі"), Кацярына Ізмайлава ("Лэдзі Макбет Мценскага павета"), Мар'я Антонаўна ("Рэвізор"). З вобразаў, створаных на сцэне Брэсцкага тэатра драмы і музыкі, магу вылучыць ролю Мамы ("Лаліта"), Лізаветы Багданаўны ("Месяц у вёсцы"), імператрыцы Кацярыны

("Любоў — кніга залатая"). Апошняя роля невялікая, складана было адшукаць чыста жаночыя якасці гэтага гістарычнага персанажа.

— Як складаюцца вашыя адносіны з рэжысёрамі?

— На жаль, у нашым тэатры няма сваіх рэжысёраў, а запрошаныя на адзін спектакль звычайна не ведаюць трупы, кожны раз мусіш даводзіць, чаго ты вартая. З удзячнасцю згадваю працу з рэжысёрам Вітаўтасам Грыгалюнасам, які даваў волю маёй акцёрскай фантазіі, прастору для спроб. Рыд Таліпаў, які паставіў у нашым тэатры "Месяц у вёсцы" па п'есе Тургенева, працаваў пераважна з пазіцыі дыктату, які належаў выконваць акцёру. Але абодвух гэтых рэжысёраў яднала цудоўная якасць — яны любілі акцёраў, шанавалі іх гонар і годнасць.

— Іншы раз даводзіцца назіраць страх артыста на сцэне. Ці наведвае гэтае пачуццё вас?

— Не. Я выходжу на сцэну, быццам трапляю ў родную стыхію. Нават у час рэпетыцый мне не хапае глядачоў, на іх я маю б права рыць дэкладнасць вобраза, які ствараю. Глядацкае ўспрымання і ацэнка дапамагаюць мне рабіць маленькія адкрыцці, удакладняць асобныя дэталі. У працы мне вельмі дапамагае чытанне мастацкай літаратуры. Шмат якія ролі я стварала ад знешняга бачання, ад нейкай рысы, падледжанай у жыцці, паступова паглыбляючы вобраз.

— Пра што марыце, калі загладваеце ў будучыню?

— Сёння ў трупы прыйшла мая дачка, актрыса Марыя Церайкоўская, я ціха радуся гэтаму. А самая мая вялікая мара пра тое, каб ачунаў пасля цяжкай хваробы муж, каб усё было, як раней. Астатняе ў мяне ёсць: вопыт, жаданне працаваць, любімая трупы і цудоўныя глядачы.

Зінаіда ДУДЗЮК
Брэст

ДВА ХВАСТЫ АДНАГО ЭКЗАТЫЧНАГА ЗВЕРА

У галерэі візуальных мастацтваў "NOVA" адкрылася экспазіцыя з серыі выстаў "Аспекты сучаснай нямецкай фатаграфіі", што ладзіць Інстытут імя Гёте і Інстытут міжнародных сувязей. Фотаздымкі Франка Ціля запакаваныя ў брані са шкла, ствараюць уражанне, што вы патрапілі ў сярэднявечны замак. Помнікі Усходняга Берліна, турэмныя брамы — гэта свет якім жыве мастак. Тут нараджаюцца ягонныя фантазмагарычныя ідэі. Даследчык мастацтва Утэ Эскільдсен заўважае: "Фатаграфія з'яўляецца для яго толькі адным з многіх выжывальных сродкаў, на якім ён не хоча канчаткова спыніцца". Нешта ў гэтых працах ёсць парадаксальнае, бо, нягледзячы на энергію

Ф.Ціль. "Берлін-Ціргартэн". 1991.

даўныя, яны нясуць да нас жорсткасць сучаснасці. Перад намі не проста архітэктура ў фотаздымках, а хутчэй фотаздымкі, што будуюць экстравагантныя вежы і палацы.

На новай экспазіцыі прадстаўлена каля дваццаці каляровых і чорна-белых прац. Мне падалося, што выстаўлена некалькі распадаюцца на дзве часткі — свет № 1 і свет № 2. Але бясспрэчна, што гэтыя часткі — два хвасты — органы аднаго арганізма.

Застаецца дадаць, што выстава будзе дэманстравацца да 7 снежня. Калі ў вас ёсць жаданне пабачыць экзатычнага зверу, павандраваць па калідорах цёмнага горада, абавязкова зазірніце ў галерэю "NOVA".

Зміцер ВОЛКАЎ

ШЛЯГЕР-97"

"ТАКАЯ МАЛЕНЬКАЯ КРАІНА, А НАЛАДЖВАЕ ТАКІЯ ВЯЛІКІЯ ФЕСТИВАЛІ"

Напэўна, гэта адзіны фестываль, дзе ўзрост не з'яўляецца перашкодай, і сталыя гады не толькі не замінаюць удзелу ў ім, але і вітаюцца арганізатарамі. Эстрадны п'едэстал для "старых" і "малых" — вось што, спрощана кажучы, сёння ўяўляе "Залаты шлягер".

З узростам жа звязана і некаторая парадаксальнасць у паводзінах выступаючых: часцяком людзі сталага веку паводзілі сябе больш гарэзліва, чым моладзь. Хаця гэта, мабыць, заканамерна. Але, далібог, Людміла Лядава, якая ўразіла залу сваім нэўрымслівым тэмапераментам, выканаўшы

некалькі са сваіх 800 песень, кранула душы слухачоў болей за маладзенькую канкурсантку, якая трымалася на сцэне, нібыта дама, стомленая сваім "багатым мінулым".

А Тамара Міянсарава, якая дзіцячым галаском звонка выводзіла "Хай заўжды свеціць сонца" — песню, што зрабіла яе пераможцай на Міжнародным фестывалі песні ў Сопале ў 1963 годзе? Народная артыстка Расіі, прафесар Інстытута імя Гнесіных, у рэшце рэшт, старшыня журы конкурсу маладых выканаўцаў на "Залатым шлягер", яна не выклікала захаплення.

Трэба было бачыць, як Гелена Веліканова, захаваўшы ў свае вельмі паважныя гады цудоўную постаць (відавочна, дэкакуючы лыжам і плаванню), заклікала змагацца за спевакоў-пачаткоўцаў:

"Маладых таленавітых выканаўцаў трэба падтрымліваць усімі магчымымі спосабамі. Калі ім няма дзе жыць — прыняць у сябе, няма чаго есці — гатаваць макароны з сырам, трэба зрабіць усё!" І, узагадваючы конкурсу, які ад-

быўся нядаўна ў Крамлі, яна прызналася, што тут, на "Залатым шлягер", кожны з вакалістаў быў мацнейшы за ўсіх "крамлёўцаў, разам узятых".

Аляксандр Колкер, усяляк падкрэсліваючы факт беларускага паход-

"Стары" Ларэці на плошчы Свабоды (туды, да Вечнага агню прыязджаюць маладажоны).

жаньня сваёй жонкі, спявачкі Марыі Пахоменка, пахваліўся навіною свайго творчага жыцця: 8 каспартычкі ў Маскве, у Дзяржаўным акадэмічным Малым тэатры адбылася прам'ера ягонага мюзікла "Вяселле Крачынскага",

дзе рэжысёрам і выканаўцай галоўнай ролі стаў Віталь Саломін.

Адзін з самых любімых усімі, руска-савецкі кампазітар Давід Тухманаў зусім па-хатняму ўсталяваўся на сцэне і спяваў свае песні таксама зусім "хатнім" голасам. Ягоную іронію з гэтай нагоды публіка падтрымлівала ахвотна: "Мне прыемна, што вам спадабаліся мае спевы, бо за музыку мяне і раней пахвалівалі". Цяпер ён жыве ў Кельне, але творчае супрацоўніцтва моцна звязвае кампазітара з Расіяй.

Іон Суручану, папулярны выканаўца мінулых гадоў, цяпер — член парламента Малдовы, працуе ў Камісіі па культуры і на сцэну не выходзіць ужо шэсць гадоў. Задавалены прыёмам у Марліне, ён абвясціў, што гатовы аднавіць канцэртную дзейнасць.

(Заканчэнне на стар. 12)

Панядзела, 24 лістапада

Беларускае тэлебачанне

7.30 Ранішні катэяль.
7.45 "Музычная абойма".
7.50 "Бабуля, навучы!"
Мультифільм.
8.00 Разананс.
8.50 "Тэлебарометр". Прагноз надвор'я.
9.00 Здароўе. Народная алітэка.
9.30 Эканаміст.
9.40 Дзіцячы сеанс. "Кантэнтшы з Кветкавага горада".
Мультифільм.
10.15 Цёмны пакой. "Наўдзячная справа".
10.45 Юрый Шлыкаў у тэлевізійным трохсерыйным маст. фільме "Інспектар Лосев". 1-я серыя. "Тастрапёр".
11.55 Джон Патрык "Дарагая Памала". Спектакль Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра. Частка 1-я.
13.10 "Дарагая Памала". Частка 2-я.
14.05 Тэлевізійны Дом кіно. Адкрыццё кінафестывалю краін СНД "Лістапад-97".
14.35 Люстэра. Праграма для жанчын.
15.00 Навіны.
15.15 Відэакурс нямецкай мовы. Перадача 10-я.
15.35 "Нарыяны нумар 13". Мультифільм.
15.45 Тэлебачанне — школе. Геаграфія. 9-я клас. Населеніцтва Беларусі.
16.15 На добры лад. Перадача з Гомеля.
16.30 Гасці ў дом. Міжнародныя арганізацыі свету.
17.00 Музычны антракт.
17.10 Параграф. Рынак працы.
17.45 Эканаміст.
17.55 "Музычная абойма". Беларускі хіт-парад.
18.00 Навіны. (з сурдаперакладам).
18.20 Юрый Шлыкаў у тэлевізійным трохсерыйным маст. фільме "Інспектар Лосев". 1-я серыя "Тастрапёр".
19.30 Тама дня.
19.50 Вертыкаль.
20.25 Музычны антракт.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "Рэфэрэндум — выбар народа".
22.35 Фільматэка. Н. Іванова і М. Рыбніцаў у маст. фільме "Вясна на Зарэччэй вуліцы".
0.10 Канцэртны сезон. Галіна Гаралава. Сімфанічная фантазія "Бандароўна".
0.30 Навіны.
0.40 КВЗ. Фестываль у Магілёве.

ГРТ

17.00 Навіны.
17.20 Серыял "Ракавая спадчына".
18.00 Надвор'е.
18.10 Гадзіна пік.
18.35 Адагадай мелодыю. Тэлегульня з удзелам чытачоў "АіФ".
19.00 "Чалавек у масцы".
19.45 "Добрай ночы, малышы".
20.00 Час.
20.40 Серыял "Патэргейст".
21.45 "Сярэбраны шар".

Вядучы — В. Вульф. 22.35 Філіп Нуар у фільме Луі Маля "Зазі ў метро". 0.20 Навіны.

Расія

6.30, 10.00, 16.00, 19.00, 22.30 Весткі.
7.00, 18.00 Дзяжурная часць.
7.15 "Стронг" прадстаўляе.
7.20 Бізнес раніца.
7.25 Праваслаўны календар.
7.30, 18.50, 23.05 Прагноз надвор'я.
7.40 Сам сабе рэжысёр.
8.10 Экспавенік.
8.15 Лепш не бывае.
8.20 L-клуб.
8.50 Гандлёвы дом.
8.55 Тавары — поштай.
9.05 "Санта-Барбара". Сёрыял.
13.40 Джэсіка Ланк у фільме "Як павысіць узровень жыцця" (ЗША).
15.30 На парозе стагоддзя.
16.35 "Чараўнік". Дзіцячы тэлесерыял (Аўстралія — Польшча).
17.30 Футбол без межаў.
18.20 Нацыянальны інтэрэс.
19.25 Падрабязнасці.
19.45 "Санта-Барбара".
20.45 L-клуб.
21.25 Добры вечар.
23.00 Своечасова.
23.10 Лесвіца ў неба.
23.40 Ціхі дом. Праграма С. Шалахава.

"Культура"

7.00 Музычны экспромт.
7.15, 13.00, 20.00, 23.00 Навіны культуры.
7.30 Серыял "Берлін. Аляксандрплац".
8.30 "Фармат". Праграма аб дызайне.
9.00, 11.00, 15.00, 17.00 Навіны.
9.05 Лад жыцця.
9.35 "Зоркі ў Крамлі".
11.05 ЖЗЛ. Г. Гаўстангаў.
11.30 Маст. фільм.
11.05 "Культура гарадоў свету".
13.30 "Тэспадня гасцініцы". Фільм-спектакль.
15.05 Пілігрым.
15.35 "Чаленджэрс".
16.00 "Падарожжа ў часе".
16.45 Гіперкультура.
17.05 "2003 год". Да 300-годдзя Санкт-Пецярбурга.
17.15 Планета навін.
17.45 "Скарбы Пецярбурга". Эрмітаж. Эпоха Жэнеўскага.
18.00 Лукамор'е.
18.20 "Дакумент-рэтра-спектыва". Док. фільмы "Горад у асцяж", "Палёт", "Хутка лета".
19.20 "Кірыл Юрэвіч...". Праграма пра К. Лаўрова.
20.20 "Берлін. Аляксандрплац".
21.20 "Я Вас люблю, сталіца". Ю. Візбар.
22.30 А. Аверчанка.
23.20 Музычны экспромт.

8-ы канал

18.00 Для дзяцей "Свавольнікі".
18.30 Праграма Кенета Копланда.
19.00 Серыял "Сірэны".
19.45 Аэробіка "Новы Эдзі".
20.15 Вечарніца.
20.30 Серыял "Жанчына ў цяні".
23.30 Музыка на тэлеканале.

Аўторак, 25 лістапада

Беларускае тэлебачанне

7.30 Ранішні катэяль.
7.45 "Музычная абойма".
7.50 "Буюска". Кінанарыс.
8.00 Навіны.
8.10 Гасці ў дом. Міжнародныя арганізацыі свету.
8.40 "Эпіфані". Відэазапіс паводле апавядання Іманта Зіедоніса.
9.00 Тэлебачанне — школе. Геаграфія. 9-ы клас. Населеніцтва Беларусі.
9.30 Эканаміст.
9.40 Дзіцячы сеанс. Тэлебачанне.
10.10 Вясковы. Фермерства ў Даніі.
10.40 "Залатыя ключы". Тэлефестываль народнай творчасці.
11.20 "Інспектар Лосев". Маст. фільм. 2-я серыя "Квадрат складанасці".
12.30 Акалада. Музыка-забаўляльная праграма.
13.00 Навіны.
15.00 Навіны.
15.10 "Я малюю".
15.25 "Насустрач". Міжнародны музычны конкурс ірыны Цытаевай.
16.00 Тэлебачанне — школе. Мая радзіма — Беларусь. 4-ы клас. Полацкае княства — першая дзяржава беларускай зямлі.
16.20 Простыя апавяданні. "Варышні доктары Марчанкі". Тэлежурналіст-прафілакторыя "Літвіч" Віцебскай вобласці.
16.40 Памежжа. Перадача з Гомеля.
17.00 Музычны антракт.
17.10 Урок Н.Наважылавай.
17.45 Эканаміст.
17.55 "Музычная абойма".
18.00 Навіны (з сурдаперакладам).
18.20 "Інспектар Лосев" 2-я серыя "Квадрат складанасці".
19.30 Тама дня.
19.55 Вертыкаль.
20.20 Тэлеанонс.
20.25 Музычны антракт.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 В. Гаркалін і Ж. Эпел у тэлевізійным шасцісерыйным маст. фільме "Белая адзенне". 4-я серыя.
23.10 Музыка без межаў.
23.50 Навіны.
24.00 Трэці тайм.

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Ракавая спадчына". Серыял.
9.00 Праграма У. Познера "Чалавек у масцы".
9.45 Смахпапанарама.
10.20 Хатняя бібліятэка.
10.30 Адагадай мелодыю.
11.00 Навіны.
14.00 Навіны.
14.20 Мультисерыял "Чараўнік гісторыі".
14.45 Квар'эта "Вясёлая кватэра".
14.55 Шчаслівы выпадак.
15.40 Серыял "Касмічная паліцыя".
16.05 "...Да 16 і старэй".
16.30 "100 прыгод". Серыял.
17.00 Навіны.
17.20 "Ракавая спадчына". Серыял.
18.00 Надвор'е.

18.10 Гадзіна пік.
18.35 Адагадай мелодыю. Тэлегульня.
19.00 "Тама".
19.45 "Добрай ночы, малышы".
20.00 Час.
20.40 Маст. фільм "Старыя анаёмы".
22.00 "Клуб "Белы патукай".
22.50 Хакер. "Слован" (Славачка) — "Тарпеда" (Яраслаў), 2-гі і 3-ці пераходы.
23.30 Навіны.

Расія

16.00, 19.00, 22.30 Весткі.
16.35 "Чараўнік". Дзіцячы серыял (Аўстралія — Польшча).
17.30 Бясконцае падарожжа.
18.00 Дзяжурная часць.
18.20 Нацыянальны інтэрэс.
18.50, 23.05 Прагноз надвор'я.
19.25 Падрабязнасці.
19.45 "Санта-Барбара".
20.45 Каханне з першага погляду.
21.25 Добры вечар.
23.00 Своечасова.
23.10 У Кіосшы.
23.40 Н.Нягода і А.Сакалоў у сацыяльнай меладраме "Маленькая Вера".

"Культура"

7.00 Музычны экспромт.
7.15, 13.00, 20.00, 23.00 Навіны культуры.
7.30 Серыял "Берлін. Аляксандрплац".
9.00, 11.00, 15.00, 17.00 Навіны.
9.05 Лад жыцця.
9.35 Док. фільм "Горад у асцяж".
11.05 "Літаратура. Пазізія".
11.30 Маст. фільм.
11.35 "Культура гарадоў свету". Японскі калейдаскоп. Акінава.
13.30 "Кірыл Юрэвіч...". Праграма пра К. Лаўрова.
14.10 "Пасольскія вечары".
15.05 "Ноу-хау". Тэлеанонс.
15.35 Серыял "Чаленджэрс".
16.00 "Падарожжа ў часе". Праграма Ю. М. Лотмана.
16.45 Гіперкультура.
17.05 "2003 год". Да 300-годдзя Санкт-Пецярбурга.
17.10 "Рускае сядзіба". Мар'іна.
17.35 "Тэатральная правінцыя". Рускае драматычнае тэатра.
18.00 Лукамор'е.
18.20 "Дакумент-рэтра-спектыва". Док. фільмы "Прафесія — апэратар", "Рускі балет без Расіі".
19.20 "Небяспечныя гульні". Камы Гінкаса.
20.20 Серыял "Берлін. Аляксандрплац".
21.20 "Першы раз на эстрадзе".
22.30 "Рамава з фатаграфіяй".
23.20 Музычны экспромт.

8-ы канал

18.00 "Свавольнікі".
18.30 Праграма Кенета Копланда.
19.00 Серыял "Сірэны".
19.45 Запаведнікі.
20.15 Вечарніца.
20.30 Маст. фільм "Цені знікаюць апоўдні".
21.45 Служба інфармацыі.
22.15 Тэхнабанк прадстаўляе... Маст. фільм "Аліса і Букніст".

Серада, 26 лістапада

Беларускае тэлебачанне

7.30 Ранішні катэяль.
7.45 "Музычная абойма".
7.50 "Звярыны стыль". Кінанарыс.
8.00 Навіны.
8.10 Сядзіба. Праграма для дачнікаў.
8.40 Тураб'ектыў. Падарожжы, сустрэчы, адпачынак.
9.00 Тэлебачанне — школе. Мая Радзіма — Беларусь. 4-ы клас. Полацкае княства — першая дзяржава беларускай зямлі.
9.20 "Тагільскі букет". Док. фільм.
9.30 Эканаміст.
9.40 Вертыкаль. Адзін дзень са старэйшай Навагрудскага райвыканкома А. В. Лісам.
10.05 "Адна кропля". Мультифільм.
10.15 Аб'юк.
10.50 "Інспектар Лосев". 3-я серыя "Туман у Адэсе".
12.00 Відэама-навідэама.
13.00 Навіны.
15.00 Навіны.
15.15 Відэакурс нямецкай мовы. Перадача 11-я.
15.35 Наконанні будучыні.
16.00 "5 x 5". Інфармацыйна-забаўляльная праграма для старшакласнікаў у прамым эфіры.
16.25 "Песня" Мультифільм.
16.35 "Сустрэчы на Траецкім". Писменнік Адам Глобус.
17.00 Музычны антракт.
17.10 Арсенал. Праграма для вайскоўцаў.
17.45 Эканаміст.
17.55 "Музычная абойма".
18.00 Навіны. (з сурдаперакладам).
18.20 "Інспектар Лосев". 3-я серыя "Туман у Адэсе".
19.30 Тама дня.
19.50 Ток-шоу "Гэта мая работа". Кампазітар.
20.15 Паэтычны радок. "Асёні смутак мой". Вершы Галіны Каржанеўскай.
20.25 Аўтапарк.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "Белая адзенне". 5-я серыя.
23.10 Цёмны пакой. "Забойцы ў мундзірах".
23.35 Навіны.
23.45 Каралеўскае паліванне.

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Ракавая спадчына". Серыял.
9.00 "Тама".
9.40 У свеце жывёл.
10.15 Хатняя бібліятэка.
10.25 "Джэнтльмен-шоу".
11.00 Навіны.
14.00 Навіны.
14.20 Мультисерыял "Чараўнік гісторыі". "Беласнежка".
14.45 "Касмічная паліцыя".
15.15 Покліч джунгляў.
15.40 "Касмічная паліцыя".
16.05 "...Да шаснаццаці і старэй".
16.30 "100 прыгод".
17.00 Навіны.
17.20 "Ракавая спадчына".
18.00 Надвор'е.
18.10 Гадзіна пік.
18.35 Праграма "Залатая лісаманка".
19.10 Чалавек і закон.
19.45 "Добрай ночы, малышы".
20.00 Час.
20.40 "Адэсея". Фільм 1-ы.
22.35 "Жаночыя гісторыі".
23.05 Прэс-клуб.
00.00 Навіны.

Расія

6.30, 10.00, 16.00, 19.00, 22.30 Весткі.
7.00, 18.00 Дзяжурная часць.
7.15 Медыцынскі веснік.
7.25 Праваслаўны календар.
7.30, 18.50, 23.05 Прагноз надвор'я.
7.40 Сам сабе рэжысёр.
8.10 Экспавенік.
8.15 Лепш не бывае.
8.20 Нацыянальны інтэрэс.
8.50 Гандлёвы дом.
8.55 Тавары — поштай.
9.05 "Санта-Барбара".
13.40 "Фуфель". Маст. фільм.
15.30 Залатая карта Расіі.
16.35 "Чараўнік". Дзіцячы серыял (Аўстралія — Польшча).
17.30 "Формула 900". Тэлевізійнае аўташоу.

Чацвер, 27 лістапада

Беларускае тэлебачанне

Прафілактыка.
15.40 Педагагічны акад. Роль настаўніка ў рэфармаванні сістэмы адукацыі.
16.10 Тэлебачанне — школе. Выяўленчае мастацтва. 3-ці клас. Перадача настрою ў творах жывапісу.
16.30 Роднае слова. "Кнігазбор".
17.00 Музычны антракт.
17.10 Урок Наталлі Наважылавай.
17.45 Эканаміст.
17.55 "Музычная абойма".
18.00 Навіны (з сурдаперакладам).
18.15 Баскетбол. Міжнародны турнір памяці Уладзіміра Рыжанкова. Беларусь — Украіна.
18.50 "Справа аб абвінавачванні". Док. фільм "Заказ на забойства".
19.20 Тама дня.
19.40 Зроблена ў Беларусі. Вытворчае аб'яднанне "Бабруйскмэбля".
19.55 "Арт-клуб". Кінадраматург Фёдар Коцеў.
20.30 Музычны антракт.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "Тэлебарометр". Прагноз надвор'я.
22.05 "Белая адзенне". Маст. фільм. 6-я серыя.
22.35 Крок. Праграма для моладзі.
0.05 Навіны.
0.10 Крок. "Супермадэль Беларусі-98". Брэсцкі тур.

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Ракавая спадчына". Серыял.
9.00 Чалавек і закон.
9.40 Пакуль усе дома.
10.15 Хатняя бібліятэка.
10.25 Тэлегульня "Гэтыя забавныя жывёлы".
11.00, 14.00 Навіны.
14.20 Мультисерыял "Неверагодныя прыгоды Джона Квэста".
14.45 "Класная кампанія".
15.10 Лего-го!
15.35 Серыял "Касмічная паліцыя".
16.05 "...Да 16 і старэй".
16.30 "100 прыгод".
17.00 Навіны.
17.20 "Ракавая спадчына".
18.00 Надвор'е.
18.10 Гадзіна пік.
18.30 Тэлегульня "Гэтыя забавныя жывёлы".
19.00 "У пошуках страчанага" Вядучы — Г. Скараходцаў.
19.45 "Добрай ночы, малышы".
20.00 Час.
20.40 "Адэсея" Фільм 2-гі.
22.35 "Каскадэры. Свет трукаў".
23.05 "Аблічча года". Конкурс мадэляў.
23.30 Навіны.

Расія

6.30, 10.00, 16.00, 19.00, 22.30 Весткі.
7.00, 18.00 Дзяжурная часць.
7.15 Медыцынскі веснік.
7.20 Бізнес раніца.
7.25 Праваслаўны календар.
7.30, 18.50, 23.05 Прагноз надвор'я.
7.40 Красворд.
8.10 Экспавенік.
8.15 Лепш не бывае.
8.20 Нацыянальны інтэрэс.
8.50 Гандлёвы дом.
8.55 Тавары — поштай.
9.05 "Санта-Барбара".
13.40 "Фуфель". Маст. фільм.
15.30 Залатая карта Расіі.
16.35 "Чараўнік". Дзіцячы серыял (Аўстралія — Польшча).
17.30 "Формула 900". Тэлевізійнае аўташоу.

Беларус, мінчанін, в/а, 50/170/80, нармальнага знешняга выгляду пазнаёміцца для шлюбу з кабетаў каталіцкай веры 40–43 г. без дзяцей, худзенькай, стройнай, сімпатычнай, сярэдняга росту.

220005, Мінск–5, да запатрабавання, Васільчанка М.Р.

Ф. РД-1

Міністэрства сувязі і інфарматыкі
Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ газету

КУЛЬТУРА

Індэкс выдання

Колькасць камплектаў

На 19 98 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТАЧКА

ва газету

КУЛЬТУРА

Індэкс выдання

Кошт	падпіскі	руб.	кап.	Колькасць камплектаў
	пераадресовкі	руб.	кап.	

На 19 98 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

Пачалася падпіска на першае паўгоддзе 1998 года.

Чытайце і выпісвайце "Культуру", і яна стане Вашай надзейнай спадарожніцай, сяброўкай і дарадчыцай у імклівым віры жыцця!

З новага года на "Культуру" будзе афармляцца асобная падпіска для індывідуальных чытачоў і арганізацый.

Падпісны індэкс "Культуры" для індывідуальных падпісчыкаў — 63875, кошт на 1 месяц — 12 тысяч рублёў, на 3 месяцы — 36 тысяч рублёў, на паўгода — 72 тысяч рублёў.

Падпісны індэкс "Культуры" для ведамаснай падпіскі — 63300, кошт на 1 месяц — 16 тысяч рублёў, на 3 месяцы — 48 тысяч рублёў, на паўгода — 96 тысяч рублёў.

Я чытаю і выпісваю "К"!

[illegible]

КУЛЬТУРА

Ефрасіння БОНДАРАВА:

"ВЕРУ Ў БУДУЧЫНЮ МАСТАЦТВА КІНО"

Ефрасіння Бондарова... Шматлікія пакаленні творчай інтэлігенцы лічаць яе чалавекам-легендай, Асобай, настаўніцай і лепшым кінакрытыкам Беларусі. Хто ж яна на самой справе? Адказ быццам бы вельмі прасты — прафесар БДУ, вядомы кінакрытык, сапраўдны майстра слова, выкладчык з вялікім пачуццём адказнасці за сваю справу.

25 лістапада Ефрасіння Леанідаўна адзначае свой юбілей. З нагоды гэтага свята, не звязаныя на ўсю сваю занятасць, яна згадзілася адказаць на некалькі пытанняў нашага карэспандэнта:

— Ефрасіння Леанідаўна, зараз беларускае кінамастацтва знаходзіцца ў заняпадзе, кажуць — няма грошай, а гэта азначае, што няма і новых кінастужак. Вы ўсё сваё свядомае жыццё аддалі кінамастацтву, няўжо і вы лічыце, што становішча настолькі кепскае?

— Стан кінамастацтва сапраўды драматычны. І грошы тут займаюць не апошняе месца. Тыя замежныя стужкі, якія ідуць зараз у нашым пракаце, танныя, але з пункта гледжання мастацтва яны банальныя і нецікавыя. Сапраўднае мастацтва каштуе не малыя грошы, а ў нашых практыкаў іх няма. Атрымаць грошы на здымкі свайго кіно — увогуле справа вельмі цяжкая. Зараз, зразумела, існуюць асацыяцыі арганізатары і дыстрыбутары, якія шукаюць грошы на правядзенне розных фестываляў і кінафестывалаў, але на адных спонсарах далёка не паедзеш. Патрэбна падтрымка дзяржавы.

Акрамя праблемы грошай існуе яшчэ і праблема драматургіі і рэжысуры. На жаль, прымятка нахонт

незамынамасці людзей усё ж такі не мае пад сабой глебы. Якія ні былі б выбітныя вучні, але Настаўніка яны не заўсёды могуць замяніць. Дужа ўжо вялікая пастэча выявілася пасля смерці Віктара Турава. У кожным яго фільме была вера, сапраўдная вера творцы, што праз добрае і цікавае кіно можна і трэба палепшыць жыццё. Гэта не азначае, што ўсё скончана, проста трэба разумець — настае іншая эпоха, і патрэбныя іншыя творцы і іншае стаўленне да справы.

— Дарэчы, на Брэстчыне адбыўся фестываль фільмаў розных відаў і жанраў. Былі прадстаўлены стужкі Міхаіла Пташукі, Віктара Дзяругіна і іншых беларускіх рэжысёраў. Ці задаволены вы вынікамі гэтага фестываля?

— На жаль, на саміх фестывалях я не прысутнічала, але некаторыя з твораў нашых рэжысёраў зацікавілі. У прыватнасці "Гульня ўяўлення" Пташукі, "Бег ад смерці" Дзяругіна і "Птушкі без гнездаў" Дудзіна.

Ефрасіння Леанідаўна, вы з'яўляецеся адным з вядучых

выкладчыкаў на факультэце журналістыкі БДУ. Вядома ж, гэта адказная і цікавая праца. Кожны чалавек, які выбірае для сабе такі лёс, ведае, што ён павінен даць сваім вучням. Але ёсць адваротны бок медаля. А што вы хочаце атрымаць ад іх? Толькі паслухмянасць і цішыню на занятках?

— У такой справе кожны выбірае для сабе сам, і сваё стаўленне да прафесіі і да вучняў. Я не адразу ведала, што пайду выкладаць. На гэта меліся шматлікія прычыны. Я вельмі цікаўны чалавек і, абіраючы свой лёс, спынілася на журналістыцы. Потым была шматгадовая практычная дзейнасць як у кінамастацтве, так і ў журналістыцы. А пасля я стала і выкладчыкам. Студэнты прыходзяць да мяне на заняткі, а гэта азначае, што яны прагнуць ведаў і я

павінна даць ім гэтыя веды, прывучыць да сапраўднага мастацтва, да сапраўднага кіно. А мне... мне вельмі хочацца атрымаць ад іх зацікаўленасць, натхненне і веру. Веру ў мастацтва і веру ў вечна зялёнае дрэва пазнання.

— У вас сапраўдная сям'я творцаў: два кінакрытыкі і знакаміты апэратар. Скажыце, ці не цяжка гэта? Як тры такія розныя індывідуальнасці ўжываюцца ў адной кватэры? Ці абмяркоўваеце вы дома творчыя праблемы, новыя кінастужкі і сваю працу?

— Самы гаваркі з нас гэта мой муж. А вось сын час ад часу раіцца са мной, просіць у мяне парад, але я цудоўна ведаю, што ён не абавязкова прыме май меркаванне.

— Давайце пагаворым пра вашых настаўнікаў і вучняў. Хто з іх пакінуў

асаблівы след у вашым творчым жыцці?

— У мяне і дагэтуль прыёмныя ўспаміны звязаны са школьнымі настаўнікамі. А з майх вучняў шмат хто зараз стаў вельмі вядомым чалавекам. Гэта і Віктар Дашук, і Рычард Ясіньскі, і Анатоль Алей, і Уладзімір Халіп, і Святлана Алексіевіч. Ды і на нашым факультэце шмат хто паспяхова працуе і выступае ў СМІ — Таццяна Арлова, Людміла Саянкова, Ніна Фральцова, Людміла Шылава, Сцяпан Говін, Таццяна Падальск, ну а Васіль Пятровіч Вараб'ёў — ужо дэкан журфака.

— І апошняе пытанне: дзе вы бераце энергію, жыццёвую сілу і час, каб займацца ўсімі гэтымі справамі? Ці ёсць у вас сакрат працаздольнасці?

— Мне падаецца, што галоўнымі рысамі майго характару заўсёды былі зацікаўленасць у працы і шчырасць. Гэта вельмі важна — ведаць, што ты займаешся сваёй справай, і неці поўную адказнасць за яе, усведамляючы, што яна патрэбная і карысная. У гэтым ёсць, напэўна, увесё сакрэт. Я люблю сваю працу і атрымліваю ад яе асалоду.

— Дзякуй вам вялікі, Ефрасіння Леанідаўна, за шчырую размову. Яшчэ раз віншваем вас са святам! Жадаем вам здароўя і далейшых поспехаў у справе!

Гутарыла
Юлія ЕЛІСЕЕВА

РЫЦАРЫ МУЗЫ — РЫЦАРАМ НІВЫ

Здавалася б, Дзяржаўны ансамбль танца Рэспублікі Беларусь вядомы і слыхны калектыву, творчая візітоўка нашай краіны ва ўсім свеце, таму пастаянна ў раз'ездах і ў працы, яму б адпачыць, напоўніцца натхняльнымі ўражаннямі, і, рэптам, сам проціцца не кудысьці на Кенары, а ў нашу глыбінку...

Фестываль "Працаўнікі мастацтва — працаўнікам сяла", які напачатку лістапада праходзіў у Лідзе і Лідскім раёне быў даволі доўгі, цікавы, таму сперадзіў шмат тэмаў для гаворкі. Аднак усё на парадку.

ЛЮБІМ РАДЗІМУ БЕЗ ПАТЭТЫКІ

З кіраўніком Дзяржаўнага ансамбля танца Рэспублікі Беларусь Вялянцінам ДУДКЕВІЧАМ размаўляе наш карэспандэнт:

— Узрост вашых выканаўцаў вельмі малады. Ствараецца ўражанне, што і калектыву ўзнік зусім нядаўна, але ўзровень майстэрства падказвае, што гэта сталы калектыв, са сваімі традыцыямі.

— Нашаму калектыву сёлета 38 гадоў. Усе памяналіся за апошнія тры — чатыры гады. Забралі тры выпускі з нашага харэаграфічнага каледжа. І нават не толькі з Мінска, але і вельмі добрыя хлопцы ёсць з Пінска з вучэльні мастацтваў, з Гародні.

— Вы спецыяльна ездзілі, адбіралі маладых выканаўцаў?

— Ведаеце, яны самі нас знаходзяць. Пакуль яшчэ вучацца, прыходзяць да нас, правяраюцца. А тых, хто вучыцца ў Мінску, бяром на стажыроўку. Яны прыстасоўваюцца да нашага стылю. Бывае, гэта займае шмат часу.

— Пасля вы робіце сваеасаблівы "уводзіны"? Ці з маладымі выканаўцамі займаецеся

асобна?

— У нас практыка такая. Пакуль яны ў нас на стажыроўцы, самі вывучаюць парад, самі адпрацоўваюць прыёмы. Глядзіш, мы яго ў адзікі нумар паставім, пасля ў другі. Два — тры гады праходзіць, і ўжо маем танцораў.

— А колькі трэба гадоў, каб танцор стаў "моцным" артыстам?

— Яны прыходзяць да нас прыкладна ў восемнаццаць гадоў, а ў дваццаць два гэта ўжо сапраўдны артыст. І гадоў пятнаццаць — квітнее.

— А колькі вы самі ўзначальваеце калектывы?

— Дваццаць гадоў. У мяне харэаграфічная мінулышчына. Я скончыў харэаграфічную вучэльню і пайшоў у тэатр. Займаўся рэжысурай, класічнай харэаграфіяй, а потым перайшоў у "народную". Праўда, я заўсёды шмат цікавіўся народнай творчасцю.

— Вы памногу ездзіце, па розных краінах, як вам прыйшла ідэя ўдзельнічаць у фестывалі "Працаўнікі мастацтва — працаўнікам сяла"?

— Ведаеце, мы з майм сынам, а ён таксама працуе ў майм калектыве, разважалі — усё імкнучыся да мякка. А ў нашай сям'і зусім па-іншаму. Мы любім сваю радзіму, гэта без патэтыкі. У нас у Беларусі шмат месцаў, дзе мне лепей, чым за мяжой. Так, ездзіць даводзіцца шмат, бо замежжа ўсё ж дае прыбытак і нам, і дзяржаве. Але ў любым турне я вытрымліваю самае большае два тыдні, і ўсё. Дома працаваць лепей. Таму і традыцыю фестывалю "Працаўнікі мастацтва — працаўнікам сяла" мы вырашылі аднавіць. За мяжой мы — экзотыка. Мы падабаемся, нас нармальна прымаюць, але гэтак як тут, не разумюць. Дома людзі адразу ўсё ўлоўліваюць, разумеюць. Гэта іх персанажы. Гэта іх роднае. Таму ўзнаўляць фестываль проста неабходна.

— А натхненне вы чэрапееце ў беларускіх танцах ці можа што ў замежных падсочыце?

— Ведаеце, мастацтва вельмі ўзаемазвязана. Дзесяць штосяці падгледзіш і разумеш, што гэта можна перанесці на нашу глебу. Людзі некаторыя рэчы ўспрымаюць аднолькава эмацыянальна. Важна ствараць мастацтва арганічнае і новае. Мы не можам быць падобнымі да кагосяці іншага.

— Якая, на вашу думку, адметная рыса Дзяржаўнага ансамбля танца Рэспублікі Беларусь?

— Я думаю, што мы стварылі беларускі фальк-балет.

— А чаму вы пачалі з Ліды?

— Мы ў Лідзе былі і раней, і нам запомнілася, як добра нас тут прымалі, запамнілася цікавая публіка. На Лідчыне свае вялікія танцавальныя традыцыі, і працаўнікі культуры, кіраўнікі горада і раёна шмат робяць для самой культуры. Таму, натуральна, гэтае рашэнне і ўзнікла.

АПАНАТАНЫЯ ТВОРЧАСЦЮ ЛІДЧАНЕ

Ліда — чысты, сучасны, сярэдніх памераў горад. Славу тасцю яго з'яўляюцца старажытны Лідскі замак і Лідскае піва, якое нядаўна на Маскоўскай вышце атрымала ажна шэсць медалёў. Да таго ж тут існуе жарт, што ў ёй на перакрываванні вуліц Ленінскай і Савецкай — цэнтр Еўропы: роўныя адлегласці да Масквы і да Берліна. Называюцца дакладныя лічбы 900 кіламетраў і 195 метраў.

Не ведаю, як цэнтр Еўропы, з лінейкай я не хадзіў, па карце таксама не вылімаў, а вось што гэта цэнтр культуры — то факт. І як жа не быць гэтай гораду цэнтрам культуры, калі ў ім жыў людзі, якія аддаюць

Старажытныя мury Лідскага замка.

свае сілы, свае вольныя гадзіны, каб падтрымаць усе парасткі культурнага жыцця! Гэта і рабочыя прадпрыемстваў, і кіраўнікі. Сам мэр горада Уладзімір Малец аддае шмат увагі культурным праграмам, ведае і любіць беларускі фальклор, беларускую мову.

Характэрным прыкладам апантанага мастацтвам чалавека з'яўляецца дырэктар гарадскога Дома культуры Пётр Тома. Ён сам удзельнік фальклорнага калектыву "Лідчанка", не кіраўнік, а проста любіць спяваць. 28 гадоў адпрацаваў у ліцейным цэху, паралельна заканчваў школу бальнага танца і вёў у сваім родным горадзе танцавальны гурток, навучанцы якога ўдзельнічалі ў рэспубліканскіх спаборніцтвах. І яшчэ Пётр Тома спяваў у калектыве. Нядаўна ўзнаўляў Дом культуры. Але і на гэтай пасадзе проста, без самаўдасканалення працаваць не хоча: паступіў заможна ў Беларускі ўніверсітэт тэт культуры.

Калі такія людзі ў Лідзе ёсць, то не даводзіцца здзіўляцца, што ў горадзе 21 адзін калектыву, якія маюць ганаровыя званні народных ўзорны. Яшчэ адзін факт: у Мінску дагэтуль не пастаўлены помнік Францішку Скарыну, а ў Лідзе такі помнік ужо стаіць.

ШТАНДАР НАД ВЕЖАЙ

З просьбай раскажаць пра канкрэтныя дзеянні па падтрымцы культуры ў горадзе і раёне я звярнуўся да начальніка ўпраўлення культуры Лідскага гарвыканкама Міхаіла ЯРША.

— Наш гарадскі Дом культуры ўступіў у эксплуатацыю зусім нядаўна. Паступова мы яго загрузаем. Ён у нас атрымаў прасветным, светлым і не малым — усё ж такі 750 месцаў. Акрамя фестывалю "Працаўнікі мастацтва — працаўнікам сяла" сёлета, у чэрвені, адбыўся фестываль народнай песні і танца. Будзе праходзіць этап рэспубліканскай "Зорнай росцы" і абласнога "Залатога мікрафона". Але ГДК, гэта не адзін буйны пункт культуры ў нашым горадзе. На базе былога Дома афіцэраў у нас створаны музычны

Да разваг на гэтую тэму мяне падштурхнуў артыкул мастацтвазнаўцы Барыса Крэпка ў штотыднёвіку "Культура" ад 20 — 26 верасня 1997 г. "Ці патрэбная сёння мастацкая крытыка?" У ім ідзе гаворка пра стан і праблемы крытыкі, скіраванай да выяўленчага мастацтва, але тычыцца яна і асэнсавання іншых відаў творчасці. Аналітычная крытыка сёння незапатрабаваная таму, што яна "нязручная" як кіраўнікам пераўтварэння творчага працэсу, так і тым творцам, галоўным клопам там якіх сталі пошукі грошай і магчымасцей "засваціцца" неадзё ў "багатым замежжы". Яны маюць патрэбу ў рэкламатарах, журналістах, якія напішуць аб урачыстасцях прэзентацыі хай сабе і не дужа значных фільмаў, выставак або іншых навін культурнага жыцця. І мае рацыю аўтар артыкула, выказваючы трыгору з нагоды таго, што журналістыка ў нялепшым сваім выглядзе сёння падмяняе прафесійную крытыку, ёй аддае перавагу большасць выданняў. Нават самыя салідныя нашы газеты ("ангажаваныя" і "незалежныя") звычайна друкуюць кароткія нататкі або інтэрв'ю са звыклымі пытаннямі да акцёраў, рэжысёраў, кіраўнікоў устаноў, якія адказныя за тую ж самую справу, што замяняюць творчасці; стан культуры, перспектывы яе развіцця не аналізуюцца.

У асяццеленні, напрыклад экраннага мастацтваў няма аніякай сістэмы, паслядоўнасці, без чаго крытыка не можа быць дзейснай, здольнай паўплываць на тую або іншую галіну творчасці. Горш за ўсё тое, што ў кожнага выдання свае крытэрыі

Медыкамі ўжо даказана, што смех спрыяе здароўю. Праўда, іншы раз ён узнікае ў такіх абставінах, што можа стаць на нейкі момант чымсьці накіпалт хваробы. Прыгадаю некаторыя выпадкі, калі я быў удзельнікам альбо сведкай гумарыстычных сцэн, што надарыліся на радыё, тэлебачанні і ў тэатры.

Калісьці працавала на беларускім радыё Вера Шыбека, якая потым стала знакамётым дыктарам Усесаюзнага тэлебачання. Яна была там адной з лепшых вядучых інфармацыйных праграм аж да таго часу, пакуль на экраны чамусьці ўвёў дзень паказвалі незапланаваны балет "Лебядзінае возера". А вечарам Шыбека і яе партнёр Качаргін у праграме "Час" паведамілі, што адбыўся незабыўны славетны "путч" у краіне. Праз нейкі час гэтыя дыктары зніклі з экрану ў сувязі з адбыўшымся пераменамі. А пазней, наогул, пайшлі ў нябыт усе былыя "любімцы" тэлеглядачоў — дыктары, якіх ведалі і шанавалі.

Ну, а тады, даўно, мы з Верай даволі часта читалі разам перад мікрафонам. І неяк давялося нам паведаміць слухачам аб'яву. Звычайна вопытныя дыктары не рыхтавалі загадзя гэтых не такіх ужэ адказных, на іх погляд, перадач. Читалі, як мы гаварылі, "з ліста". Я прачытаў нейкую невялікую аб'яву, а потым Вера пачала паведаміць аб тым, што ў цырку будзе выступаць група ліліпутаў пад кіраўніцтвам Качурыне-ра. Няпростое гэта прозвішча было ў друкаваным тэкście напісана чамусьці ад рукі маларазборлівым почэркам, ды яшчэ з некаторымі праўкамі. І вось пачала Вера "адольваць" яго: "Качу... Качуры... Качурыне-ра". Ніяк гэтыя слова ў яе не атрымлівалася. Я канешне ж не мог отрымаць смеху. А яна ўсё "змагалася", але так яго дакладна і не вымавіла. Потым выключыла мікрафон і з гневам і смехам выгукнула мне: "паразіт, пакіньце студыю". Я смяяўся, але наступную сваю аб'яву неяк выціснуў з сябе. А вось партнёрша мая, бедалага, далей толькі і змагла прадаць: "паважаная бацькі, для вас адкрыты магазін"... І ўсё... Дзе той магазін, што там прадаюць — на гэта ўжо сіл не было. Выключылі мікрафон і літаральна "хворыя" з рогатам мая вываліліся ў калідор. Там нас сустрэлі вясёлыя супрацоўнікі, якія чулі нашы "незвычайныя" аб'явы. Потым пачалі званіць радыёслухачы. Адзім абуралася: "Чаму дыктарка так рагатае? Можа там партнёр яе за бок мацаў?" А нейкая жанчына з задэманстраннем адзначыла, што ніколі не чула такіх натуральных паводзін дыктараў перад мікрафонам. Я ж, успамінаючы гэты выпадак, заўсёды гаварыў, што калі б за вакном у апаратнай з'явіўся старшыня Камітэта з накіраванай на нас стрэльбай, усё роўна, мы не змаглі б пераадолець стан хваравітага смеху.

Але самае цяжкае выпрабаванне выпала на маю долю. Калі я "выпусціў у эфір", як мы казалі, артыста, які раскаваў у перадачы для дзяцей пра старадаўнія рускія імёны. Я ў той час часта слухаў пласцінку з запісам фрагмента са спектакля "Гарачае сэрца" ў выкананні артыстаў маскоўскага тэатра. Там быў персанаж — Серапіён Мардар'віч.

Па-руску яго называлі "Серапіён Мардар'іч". У мяне гэта было вельмі на слыху. Артыст, які, адчувалася, не надта падрыхтаваў свой тэкст, чытае надта павольна, нібы абмацавае кожнае імя і прозвішча. Я сяджу побач і

Вера Ропат.

Зінаіда Бандарэнка і Уладзімір Шаліхін.

чую, як ён вымаўляе: "Канкордэя, Еўлампія, Еліканіда". Потым імёны, і па бацьку: "Сіла Ерафеевіч, Ніл Стратонавіч, Акакій Акакіевіч". Далей, працягваючы перад мікрафонам разбірацца ў складаных словах, чытае літаральна па складах: "Сера-пі-ён (коска) Мар-дар-е-віч (з націскам на гук "е"). Божа, ды гэта ж знаёмы мне Серапіён Мардар'іч. Смех вырываўся з мяне ў эфір істэрычным выбухам. Я забыўся, дзе знаходжуся. Артыст у жаху выключыў мікрафон і шыпіць: "Ты мне перашкаджаеш!" Потым у тым жа стылі замілавання працягвае чытаць. Перадача ідзе пятнаццаць хвілін, а гэта здаецца побач са студыяй. "Дзякуй за дапамогу", — сказаў я шэфэру, ададчы яму грошы — але "хворы" ўжо памёр. Праўда, кінуўся бягом рыхтавацца, і значную частку праграмы мы чыталі ўжо ўдваіх.

А раз такое было. Я дома чымсьці займаюся. Уключаю тэлевізар і бачу, што тая ж Бастун чытае "Панараму" адна. Адзначаю, што нават шыў яе напружылася ад хвалявання. Тамара Паўлаўна любіла чытаць без партнёра. Сачу за цікавасцю і (даруй мне Божа!) з нейкай злараднасцю думаю: "Во нехта ўжо не з'явіўся! Ну і атрымае". Тэлефаную ў дыктарскую і пытаюся ў калыханкі: "А чаму гэта Тамара адна чытае?" (Думаю, штосьці здарылася.) А яна мне ў адказ: "Таму што вы не прыйшлі". Вось яна плава та за зларадства. Тут табе і за няўважлівасцю да раскладу, і папярэджанне пра склероз, ну і спаланне ж было, канешне. Але як каму раскажу пра гэты выпадак, дык і сам смяюся, не гаворачы ўжо пра слухачоў.

Ну, а па выступленнях у кадры з рознымі істотамі, дык мне здаецца — я чампіён. На студыі жыла калісь вельмікая шэрая кошка. Яна

пова захмарыла і задажджыла. Я сяджу за піяніна і "кайфу", іграючы любімыя творы. Час ідзе і дождж таксама. Праз вакно бачу рэкі, што залілі наваколле. Пачынаю думаць, як дабрацца да студыі. Але некалькі гадзін у запасе яшчэ маю. Выходжу з дому — мора па калена, хоць плыві. І няма навокал ніводнага аўта, каб злавіць і маліць давесці. Я ў адчаі. Раптам едзе калы пад'езда "хуткая дапамога". Убачыўшы мае вышчэпленыя перамаўляючыя рукі, шэфэры спыніўся. Я з хваляваннем растлумачыў сітуацыю і паабяцаў шчодро ўзнагароду за дапамогу. Дождж, здаецца, сціх, але "акія" застаўся. І нашай "хуткай" давялося неаднойчы вяртацца, каб знайсці месца, дзе можна ехаць, а не плысці. І так доўга даводзілася рабіць аб'езд, што калі мы наблізіліся да студыі, я пачуў праз адчыненыя вакно апаратнай, як

была амаль членам калектыву. Нават у дзіцячым спектаклі ўдзельнічала. Іграла ролю кошки, што драмала на канэпе. Я сябраваў з ёю і іншы раз частаваў лівернай "сабачай радасцю". Тады чалавечтва яшчэ не вынайшла "віскасу". Калі ўнікаў "аўрал" і ўсё беглі ў студыю, яна таксама ляцела. Аднойчы яе не пусцілі. Дык так за дзвярыма енчыла, што вырашылі пусціць.

Неяк іду чытаць праграму перадач. Увайшоў і паглядзеў сваю сяброўку, якая сядзела на высокім століку. Я ўжо быў у эфіры, калі ўбачыў, як яна скокнула ўніз і накіроўваецца да мяне. Чытаю і думаю: ну, пасядзіць яна як звычайна ў цяпле ад пражэктараў. Але не... Я ж ёй выказаў сімпатыю. Вось яна і вырашыла мне аддзячыць. І раптам скок перада мною на стол і мы абодва — у кадры. Можна, цяпер я б і не разгубіўся... Але ў тых часы..

Вера Шыбека.

СМЯЯЦЦА НЕ ГРЭХ, АЛЕ... ІНШЫ РАЗ ПАКУТА

Марыя Захарэвіч і Уладзімір Шаліхін вядуць канцэрт па зваўках.

мая калега Тамара Бастун пачала чытаць юбілейную панараму адна. (Яна жыўе побач са студыяй.) "Дзякуй за дапамогу", — сказаў я шэфэру, ададчы яму грошы — але "хворы" ўжо памёр. Праўда, кінуўся бягом рыхтавацца, і значную частку праграмы мы чыталі ўжо ўдваіх.

А раз такое было. Я дома чымсьці займаюся. Уключаю тэлевізар і бачу, што тая ж Бастун чытае "Панараму" адна. Адзначаю, што нават шыў яе напружылася ад хвалявання. Тамара Паўлаўна любіла чытаць без партнёра. Сачу за цікавасцю і (даруй мне Божа!) з нейкай злараднасцю думаю: "Во нехта ўжо не з'явіўся! Ну і атрымае". Тэлефаную ў дыктарскую і пытаюся ў калыханкі: "А чаму гэта Тамара адна чытае?" (Думаю, штосьці здарылася.) А яна мне ў адказ: "Таму што вы не прыйшлі". Вось яна плава та за зларадства. Тут табе і за няўважлівасцю да раскладу, і папярэджанне пра склероз, ну і спаланне ж было, канешне. Але як каму раскажу пра гэты выпадак, дык і сам смяюся, не гаворачы ўжо пра слухачоў.

Ну, а па выступленнях у кадры з рознымі істотамі, дык мне здаецца — я чампіён. На студыі жыла калісь вельмікая шэрая кошка. Яна

Схіліўшы галаву, каб глядачы не бачылі, што я смяюся, працягваючы чытаць, зграбаю сваю сяброўку долу. Мне здалася, яна не магла ўцямаць, што са мною здарылася: заўсёды быў такі лягодны, ласкавы і раптам — на табе... Так і не падняўшы галавы, я неяк дагундосіў праграму, давячыся ад смеху. Каб быў у студыі адзін, дык мо лягчэй перанёс бы гэтую сітуацыю. Але навокал усе трымаліся за жываты. Пабег я ў тэхкантроль, каб прасіць не раскаваць пра забавную мізансцэну. Я ж разумеў, што сяброўцы яе незапланаванае выступленне добра не прынясе. А там нічога не заўважылі. Значыць я надоўга дазволіў шэрай супрацоўніцы быць у кадры. Але назаўтра я ўжо выслухаў захапленне ад выступлення нашага дуэта. Потым яна ўсё ж знікла. Скамнілі, што адвазілі ў вёску.

І яшчэ "моцны зарад здароўя" давялося атрымаць таксама на тэлебачанні. Было гэта летам. У студыі ў час інфармацыйнай праграмы аказалася некалькі вялікіх сінх мук. Гэта ні прадугледзець, ні прадухіліць нічо не можа. Чытаеш. Большая частка выпуску прайшла спакойна, хаця некалькі "аблётаў" на адлегласці гэтыя істоты зрабілі. Але вось яны ўжо

блэйжэй. Сітуацыя ўскладняецца, хваляванне ўзмацняецца, а тэкст чытаецца. І тут адна з нягодніц абрала аб'ектам пасады мой твар і ўжо збіраецца скласці крылы на майёй губе. Не магу дазволіць мярзотніцы адолець мяне. Пачынаю змагацца за сваю годнасць. А як можна змагацца з тымі, хто лётае? Махаць рукамі. Вось я чытаю і махаю. Тыя, хто былі ў студыі са стогнамі і ёнкамі ледзь не валяцца на падлогу. А побач яшчэ выпрабаванне — мая партнёрка Вера Ропат ляжыць галавой на сталё і трасецца ад смеху. Усім можна, акрамя мяне. Да таго ж у яе свая бяда — слёзы пачарнелі ад фарбы. А ёй жа яшчэ пра надвор'е чытаць. На шчасце — ужо за кадрам. Не памятаю, ці абяцала яна дождж, але вільгаці было занадта...

Я ўсё ж перамог, не даў той нягодніцы сесці на мяне. Але назаўтра тэхкантроль

"Добрай раніцы". Я павінен таксама павітацца. Думкі замітусіліся з хуткасцю электроннай выпічальнай машыны. Калі скажу "Добрай раніцы", людзі падумаюць — абодва з глуду з'ехалі. Калі ж буду сцвярджаць, што ўжо "добры вечар", хтосьці з нас будзе мець рацыю, але партнёрка можа паскардзіцца, што не падтрымаў яе. Я ўсё ж вырашыў пацвердзіць ісціну і назваў вечар вечарам. Але паўны не было аніякай. А колькі давялося перадамаць. Першыя інфармацыі было цяжкавата чытаць, а далей усё пайшло як трэба.

Цяпер некалькі забаўных акалічнасцей з тэатральнага жыцця. Ох, як нялёгка было артыстам тэатра Янкі Купалы, якія ігралі ролі маладых дзяўчат — Юзю, Зузю і Фрузю ў спектаклі "Дамы і гусары". Да іх па чарзе заліцаўся ваяка-афіцэр. І калі дзве дзяўчыны знаходзіліся ў глыбіні сцэны, а ён, апусціўшыся на калена, дамагаўся кахання трэцяй, абяцаючы "купіць ёй каня", на апошнім слове ў яго вываліліся ўстаўныя зубы і ўпалі на падлогу. Паненка як вецер зніс. Сцэна апусцела. Бедалага-артыст, павярнуўшыся спіной да залы, хутка ўладкаваў на месца штучную дэталю свайго твару. Але рогат ужо панаваў паўсюль — і на сцэне, і ў залі. Кожная з чараўніц, па чарзе вылядаваючы з-за куліс, не можа выйсці, бо трасецца ад смеху. Па сутнасці, так мізансцэна адзначалася зайздросным рэалізмам: не вярта імкнуцца з'есці забаронены плод штучнымі зубамі. Спектакль спыніўся. Сцэну зачылі заслонай, і спектакль узнавіўся, калі хваля ўзбуджэння сціхла, пасля працяглага перапынку.

І яшчэ адна забаўная гісторыя. У оперы. Спектакль "Рыгаледа". Нашчасны гарбун, у якога ўжорлі дачку,

Тамара Бастун.

напісаў заўвагу, што Шаліхін у кадры смяяўся і размахваў рукамі (гэта з майм узростам і стахам). Бягу туды, пытаюся:

— А вы муху бачылі?

Яна (тэхкантроль) — бачыла.

— Чаму ж не напісалі, што яна перашкаджала мне працаваць?

— Дык вы ж смяліся.

— А вы лічыце, што можна было ўтрымацца ў гэтым царстве смеху?

Праўда, начальства, відаць, не пазбаўленае пачуцця гумару і разумення складанасці сітуацыі, мяне не пакарае. Не ведаю, ці даводзілася яшчэ каму-небудзь быць у кадры ў такіх смехатворна-выпрабавальных акалічнасцях.

А вось міні-кур'ёз. Чытаем вечарам "Панараму" з Зінаідай Бандарэнка, яна вітаецца першая і кажа:

схваціўшы сваё гора, п'явацца ў прыдворных, як прайшла іх ноч. "Спалі мы спакойна", — адказалі тыя. Рыгаледа павінен праспяваць далей фразу "Значыць, мне вёс прыснілось". Але ён чамусьці маўчыць. Час ідзе... Тады ўсё вяльмюжы, апусціўшы галовы, каб нічо не заўважыў, заспявалі: "Значыць, мне вёс прыснілось". Вельмі ціха. Але іх жа многа. І атрымаўся харавое выкананне партыі саліста. Публіка гэтага не заўважыла, а я не магу забыць камізму сітуацыі!

Так, смех у недазволены момант — гэта амаль хвароба. Сцэна і эфір — самыя страшныя абставіны для такіх выпрабаванняў. Затое потым гэтыя трагікамічныя выпадкі ўспамінаюцца з задавальненнем і іншых забаўляюць.

Уладзімір ШАЛІХІН

Зоркі, што ўпалі ў нябёсы

У "Энцыклапедыі сусветнай кнігі", выдадзенай у Амерыцы, даволі дакладным дваццацідзюхтомным выданні, пра яе напісана літаральна некалькі слоў, амаль столькі ж, колькі пра напайлегендарнага нешчаслівага шатландскага караля Дункана (свет ведае пра яго па шэкспіраўскім "Макбее"). Між тым лёс Айседоры Дункан не менш трагічны, чым лёс венчаноснага цэка. Але пачнем па парадку...

"Дункан, Айседора — амерыканская танцорка, якая мела значны ўплыў на танец у 1900-х. Выступала супраць жорсткай фармальнай падрыхтоўкі класічнага балета і стварыла індывідуальную форму пластычнага выражэння... Яе танец часцей за ўсё інспіраваўся літаратурай і класічнай музыкай, яна таксама выкарыстоўвала вобразы выяўленчага мастацтва, скульптуры... Нарадзілася ў Сан-Францыска, вялікі поспех мела ў Еўропе, дзе ўпершыню выступіла ў 1899... Жыла за мяжой большую частку свайго творчага жыцця, заснавала школы танца ў Францыі, Германіі і Расіі".

...Яна нарадзілася на беразе Вялікага акіяна, шум хваляў быў акампаніентам першых дзіцячых мараў. Мараў аб прыгажосці і чысціні старажытнай класічнасці. Маці яе выкладала музыку, бацька, што сышоў з оям'і адразу па нарадзжэнні Айседоры, быў паэтам і авантурыстам, як вынік — усе чацвёрта дзяціньня звязалі жыццё з мастацтвам. Айседора пачала наведваць школу з пяці гадоў, каб вырашыць ужо ў дзяцінстве, што атрымала дастаткова ведаў. З гэтага ўзросту і да апошніх дзён яна не вучылася, а вучыла — невядома як спасцігнушы прыгажосць гармоніі руху. "Ужо тады я была танцоркай і рэвалюцыянеркай". У адзінаццаці гадоў яна ўпершыню закахалася — у дарослага аптэкара, што наведваў яе ўрокі танцаў, — і гэта было першае звязанне ў некарыктым ланцужку любоўных прыгод, выпрабаванняў, шаленстваў. Яе кахалі паэты, мастакі, музыканты, банкіры, урачы, мужчыны без акрэсленых заняткаў, арыстакраты — у вялікім сэрцы танцоркі хапала цеплыні, і яна свядома пазбягала "кайданой шлюб": "Я дала абяцанне, што ніколі не прыніжуся да такога стану знявагі... Я ўглядалася ў твары замужніх жанчын і на кожным адчувала пячатку рэўнасці і кляймо рабыні..." З пуртанскай Амерыкі яна збегла ў бурліваю Еўропу, праз Лондан, Парыж, Берлін. Вену даехала да Афін, радзімы свайго натхнення.

Сведчанні сучаснікаў: "У Вене я ўпершыню ўбачыла на сцэне Айседору Дункан. Яе танец прывёў мяне ў захапленне. Яна танцавала басанож, шмат працавала над сваім мастацтвам і цалкам ім авалодала. У сваіх танцах і позах яна выглядала дакладна як антычная статуя. Яе вонкі валас у чырвоным касцюме так мяне захапіў, што я нават ўкочыла на крэсла і пачала крычаць на ўвесь голас, выклікаючы яе..."

(Малінья Кішэіска, балерына) Айседора трапіла нарэшце ў атмасферу ўсёагульнага абагульнення, яе прызнавалі тым, кім яна сама сябе лічыла — "рэвалюцыянеркай танца". Паступова аформіўся стыль "тэатра Дункан": вольная танцавальная манера, амаль імпрывізацыя, эмацыйная музыка, часам — зусім "не танцавальная" па мерках балета, напрыклад, "Марсельеза" ці нацыянальны гімн Аргенціны. Да гэтага ўдадатка — вельмі вольная вопратка, якая не стрымлівае рухаў, накіталт старажытнагрэчаскай тунікі, мяккія дываны на падлозе —

каб танцаваць басанож, мяккае ж святло і драпіроўкі з тканін замест дэкарацый — каб нішто не адцягвала ўвагі глядачоў ад танца. Але галоўнае, што вабіла паклоннікаў, у той час яшчэ не атрымала фармальнага акрэслення. Сёння гэта прызываецца "сексепільнасць" ("sex appeal" — "сексуальны прызыў", з англійскай). Своеасаблівае "аматарскае" падрыхтоўка (замест жорсткага трэнінга прафесійных балерын) дазваляла ёй выкарыстоўваць прыродныя якасці,

Сведчанні сучаснікаў: "...Гастралюючы ў Расіі ў 1905, 1908, 1913, 1919 гадах, Айседора Дункан зрабіла велізарны ўплыў на фармаванне славутага балетмайстра Міхаіла Фокіна. Ён пачаў выкарыстоўваць у сваіх пастаноўках не толькі балетную музыку, але і творы камернага, сімфанічнага рэпертуару. Фокін у сваіх спектаклях на антычныя сюжэты адшоў ад жорсткіх канонаў класічнага балета, разнавыліў цэла артыстаў, зрабіў іх больш выразнымі, ужыва-

Сведчанні сучаснікаў: "Айседора нанесла непрыяны ўдар класічнаму балету імператарскай Расіі..."

(Сяргей Дзягілеў, імпрэсарыю)

...Поспех, што ішоў побач са скандальнай славай, не задавальняў яе. Адзінота — не асабістая толькі, творчая

адзінота — абуджала мары аб уласнай школе. (Тым больш, што некалі выкладанне было "сямейным бізнэсам", пэўная дэлежавая хвацка ёй была ўласцівая, як кожнаму амерыканцу.) Спробы стварэння школ уласнага, "рэвалюцыйнага" танца ў Францыі і Германіі яе не надта задавалілі, яны абліраліся на фінансавую дапамогу "прыватных інвестараў", уласна — заможных прыяцеляў, таму і апора гэтай здавалася ненадзейнай. Іншая справа — дзяржаўны ўзровень. І вось вясной 1921 года Айседора атрымала запрашэнне ад Савецкага ўрада: "...Рускі ўрад — адзіны, хто можа Вас зразумець. Прыязджайце да нас, мы створым Вашую школу". Прапанова была прынята Айседорай з энтузіязмам. Летам яна разам з прыёмнай дачкой Ірмай была ў Маскве. "Я думала, што назаўсёды развітаюся з еўрапейскім ладам жыцця. Я бачыла, што ідэальная дзяржава, якой яна ўяўлялася Платону, Марку і Леніну, ісціма ажыццявілася на Зямлі. Расчараваўшыся ў спробах здзейсніць у Еўропе свае мастацкія ўяўленні, я рытывалася ўступіць у ідэальную дзяржаву камунізму..." — пісала Дункан. Ідэйна, прафесійна яна даўно ўжо эвалюцыяніравала ад анёльскіх прыгажосцяў псеўдаантычнага танца да плас-

вымушана была зноў абмежавацца маштабамі школы, адначасова шырока выступачы на савецкіх сцэнах (часцей за ўсё, бясплатна), напрыклад, на сцэне Вялікага тэатра ў чацвёртую гады рэвалюцыі, дзе яна станавалася "Інтэрнацыянал", "Славянскі марш" і Шостую сімфонію Чайкоўскага. Там яе, дарэчы, бачыў правадыр савецкага пралетарыяту і ўхваліў крыкам "Брава, міс Дункан!" (Ілля Швайдэр. "Успаміны")

Пад школу Дункан быў перададзены асабісты балетны Балашовай (якая з'ехала за мяжу) на Прачысценцы. Яна марыла аб тысячках навуцэнцаў — ёй прапанавалі ўмовы для 40. Да гэтага ў дадатак быў створаны і аплі-кунскі савет амаль такой жа колькасці. У школу былі набраны дзеці ва ўзросце ад 4 да 10 гадоў, "пераважна — дзеці рабочых". Ад першапачатковых 100, што прайшлі конкурс, праз год засталася і наогул 20. Дзеці апраналіся ў асобную форму, на выступленні і "агітавадзі" выязджалі на вялікім чырвоным аўтобусе "Лейланд" з надпісам "Вольны дух можа быць толькі ў разнаволёным целе. Школа Дункан".

Зноў Дункан мела толькі невялікую студию, дарэчы, з непазбежнымі бытавымі праблемамі, пагоршанымі пасляваеннай разрухай. Невыпадкова яна пачала шукаць разумення і прыяцельства ў мастацкіх згуртаваннях рознага, часцей авангарднага, кшталту. На адной з вечарын сустрэлася з чарговым, бадай што най-

ючы натуральную пластыку вольнага танца Дункан.

(Алег Сталінскі, танцоўшчык)

Яна казалі: "Я — вораг балета, які, на маю думку, з'яўляецца ілжывым і абуральным мастацтвам, лічу нават, што ён ляжыць наогул па-за межамі мастацтва. Але цяжка не апаздзіраваць казачнай лёгкасці Кішэіскай, якая пыхалася па сцэне і была болей падобная да дзівоўнай птушкі ці матылька, чым да чалавека... Нагледзячы на тое, што гэтыя танцы супярэчаць усялякаму артыстычнаму і чалавечаму пачуццю, я не магла ўтрымацца ад апладзісменту чароўнай Паўлавай... На сяджанні ў доме Паўлавай я пазнаёмілася з Сяргеем Дзягілевым і ўступіла з ім у гарачую спрэчку аб мастацтва танца, якім я яго разумею ў супрацьстаўленні балету..."

тычнай філасофіі жыцця, яна танцавала цалкам Пятую сімфонію Бетховена, Сёмую і "Няскончаную" Шуберта, вялікія цыклы з твораў Шапэна і Ліста і марыла аб тым, каб танец быў сродкам выхавання новых людзей. "Я ўцякала ад мастацтва, цесна звязанага з камерцыяй... Няма такой позы, руху ці жэста, якія былі б прыгожыя самі па сабе, усялякі рух толькі тады прыгожы, калі ён праўдзіва і шыра перадае пачуцці і думкі. Лінія прыгожая, калі яна накіравана да прыгожай мэты... Калі вы навучыце чалавека цалкам валодаць сваім целам і будзеце яго практыкаваць у выказванні высокіх пачуццяў, гэты адаб'ецца выхаваннем на ягонай свядомасці, на душы". Наркам асветы Луначарскі, які і запрашаў Айседору, аднак, не дазволіў ёй працаваць у сістэме Усянавуца. Яна

больш трагічным сваім каханнем. Раман і шлюб — адзіны ў яе жыцці фармальны, афіцыйны — з Сяргеем Ясеніным аказаўся на доўгі час у цэнтры ўвагі і сучаснікаў, і нашчадкаў. Двое вельмі своеасаблівых, імпульсіўных, нястрыманых у пачуццях і ўчынках людзей, па назіраннях, стваралі даўнюю, недарэчную пару. "Гэтая вядомая жанчына, усаўленая тысячамі эстэтаў Еўропы, тонкіх канцелярскіх пластыкі, побач з маленькім, як падлетак, разанскім паэтам з'яўлялася канчатковым увасабленнем усяго, што таму было не патрэбна". (М.Горкі) Дункан вывезла Ясеніна ў Еўропу і нават у Амерыку, арганізавала сумесняе, вельмі скандальнае, выступленні, падчас якіх на свой лад агітавала за камунізм. "Камунізм з'яўляецца адзіным выйсцем для свету!" — гэтай непразвядзенай фразай яна заканчвала кожнае інтэр-

в'ю. Айседора ў выніку згубіла амерыканскае грамадзянства, Ясенін апусціўся ў вір хандры і п'янства, што пазней у рэшце рэшт прывяло яго да самагубства. Калі яны вярнуліся ў Расію, Дункан сказала: "Вось я прывезла гэтае дзіця на ягоны Радзіму, але ў мяне няма больш нічога агульнага з ім..."

У 1923 годзе летам і восенню Дункан праехала з выступленнямі па поўдні Расіі і па Закаўказзі, была ў Крыме. Уражанні ад паездкі былі цяжкія, не толькі таму, што гэта быў час канання адносінаў з Ясеніным, але і таму, што Айседора ўбачыла шмат студый "паслядоўнікаў", якія на самой справе засвоілі ад Дункан толькі басаножасць, хітоны ды драпіроўкі, забывшыся ці не зразумевшы галоўнага — прастаты і праўдзівасці, натуральнасці танца Айседоры. Вярнуўшыся ў Маскву, яна спрабавала яшчэ працаваць, зрабіла цыкл "танцаў рэвалюцыі" — рускай, французскай, ірландскай, кітайскай, які быў сустрэты прыязна ўсюды, дзе выступала школа Дункан. Аднак яна ўжо патроху пачала разумець відавочнае: яе школа і яе танцы ў Расіі — адзін з культуралагічных эксперыментаў малядой дыктатуры, пошук сродкаў уздзянення на шырокіх масах народа. Відавочна было і тое, што яе мэта — разнаволенасць чалавечага духу праз разнаволенасць цела — ніяк не сумяшчальна з мэтай гэтай дыктатуры. Айседора выехала ў Еўропу, як бы часова, на пошукі сродкаў. Але там, у Парыжы, у снежні 1925 года яе напала тэлеграма аб самагубстве Ясеніна. (Дарэчы, яе студыя ў гэты час была на гастролі ў Мінску.) Яна спрабавала ўзяць прыклад з яго, зайшоўшы ў мора ў Ніццы, яе выратавалі. Яна закахалася зноў, зноў жа ў маладога рускага, піяніста, што збег ад рэвалюцыі, — той збег і ад яе. Яна пачала пісаць мемуары — здавалася б, заўчасна, яшчэ не дажыўшы да пяцідзесяці, але, як потым аказалася, вельмі своєчасова.

Кніга пад малаарыгінальнай назвай "Маё жыццё" была выдадзена ў 1927 годзе і засталася бадай што адзіным дакладным сведчаннем невычайна бурлівага, разнастайнага, шалёнага жыцця прамаці сучаснага танца. Яна заканчвалася фразай: "Бывай, Стары свет! З'яжджаю ў Новы!", ахоплівала час дакладна да паздзі ў Савецкую Расію і вытрымала сотні перавыданняў на дзесятках моваў свету. Айседора планавала і працяг, але планы не ажыццявіліся. 15 верасня 1927 года, накінуўшы чырвоны кітайскі шаль з жоўтай птушкай і блакітнымі кветкамі, яна села ў маленькую гоначную машыну, каб пакатацца. Машына была моцная, хуткая, і канец даўгога шалі ў адзін момант накруціўся на кола, Айседора была імгненна задушана. Натойн, што хлынуў на месца здарэння, разарваў шаль на кавалачкі, як толькі аслабанілі безжыццёвае цела... Мэр Ніццы забараніў хаваць яе там на той падставе, што срод папер Айседоры знайшлася заява на савецкае грамадзянства. Яе пахавалі ў Парыжы, на могілках Пер-Лашэз. Не ведаю, ці ёсць эпітафія на помніку, але ёй маглі б стаць уласныя словы танцоркі, "рэвалюцыянеркі". Жанчыны Айседоры Дункан: "Дабрадзейныя людзі — толькі тыя, хто не мае досыць спакусаў, таму штр жыве раслінным жыццём..."

Сведчанні сучаснікаў: "Танцы Люа Фулер (Loie Fuller, таксама амерыканская танцорка "натуральнага" напрамку. — І.К.) і Айседоры Дункан навучылі нас любіць прыгажосць цела, руху і жэсту."

(Агюст Радэн, скульптар)

"Яна выпусціла танец у наш свет у цвёрдай упэўненасці, што чынільца вялікае і шчырае..."

(Гордан Крэг, рэжысёр)

Ігар КЛОКАЎ

КУЛЬТУРА

Тамара Міянсарава: "...Я сама прайшла праз столькі конкурсы!"

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 4—5.)

Рэнат Ібрагімаў, прадэманстраваўшы свой голас, што захаваўся даволі добра, падзяліўся сваімі назіраннямі: "У апошні час фестывальнае жыццё пачало ажываць. Да прыкладу, аднавілася правядзенне фестывалю "Крымскія святкі", прайшоў тэлефестываль "Мелодыі Расіі". І дзякуючы Беларусі — такая маленькая краіна, а праводзіць такія вялікія фестывалі, як "Славянскі базар" і "Залаты шлягер". На адным з канцэртаў ён рызыкнуў зрабіць эксперымент: падключыў да выканання знакамітых "Жоўтых лісцяў" самых маладых удзельнікаў фестывалю — вакальную групу "Жывая вада" з Іванава. І атрымаўся цудоўны ансамбль!

Анне Вескі ўсяляк "забаўлялася" з публікай, а потым прызналася: "Аказваецца, я ў наступным годзе таксама буду святкаваць 20-годдзе на сцэне. І песні "Круты паварот" — таксама амаль 20 гадоў. Такім чынам у намінацыі "Залаты шлягер" яна ўжо можа ўдзельнічаць".

Вадзім Мулерман, з пэўнага часу "наш амерыканскі сябар" (ён цяпер жыве ў Нью-Ёрку і Фларыдзе, дзе кіруе музычным дэпартаментам тэатра, дадаў свежы "колер" да шматнацыянальнай фестывальнай дзеі: "Тут прагучалі песні на рускай, беларускай, грузінскай мовах, чаму б не праспяваць па-гэбрайску?" і сапраўды, праспяваў.

А вось Эдзіта П'еха на "Залаты шлягер" не прыехала — у сувязі з цяжкім захворваннем мужа. Але гасцінныя магілёўчане спадзяюцца сустрэцца з ёй праз год.

"СТАРЫ ЛАРЭЦІ НАС ПАВІНШАВАЎ"

За сваё 50 гадоў ён аб'ездзіў ці не ўвесь свет — калісьці хлопчык-чуд Раберціна, а цяпер — салідны, маладжава і темпераментны "сін'ёр Ларэці". Цалкам натуральна, што на фестывалі "Залаты шлягер" ён быў "асобай № 1".

Натуральна, журналісты хадзілі натоўпам за сін'ёрам Ларэці і ён ставіўся да гэтага даволі прыкільна. Таму прэса атрымала адказы на многія з зададзеных яму пытанняў. З той прычыны, што італьянскага гасця паўсюль суправаджаў ягоны імпрэсарыю Пол Давыдоўскі (ураджэнец Кіева, у 1975 годзе пераехаў у Амерыку), дык усе адказы Раберціна і каментары да іх зыходзілі ад Пола.

— **Сін'ёр Ларэці, колькі разоў вы былі ў Расіі?**

— Першы раз ён наведаў СССР у 1989 годзе па запрашэнні Міхаіла Гарбачова. Ён быў у чатырох гарадах Расіі ў Украіны, у тэатры астрады адбыліся шэсць ягоных канцэртаў. Тое, што ён раней быў у Расіі, — гэта мана, гэта таксама, як маной з'яўляецца і тое, што ён страціў голас.

— **А чаму вы раней не прыезджалі?**

— Раней былі фінансавыя цяжкасці — тут жа ганарары малыя, а ў іншых краінах — значна большыя. Але цяпер, зрабіўшыся зможным чалавекам, Раберціна можа ехаць і за малыя грошы дзеля свайго задавальнення.

— **Хадзілі чуткі пра тое, што вы былі ў Крамлі на прыёме ў Хрушчова.**

— Гэта таксама мана. У Крамлі мы былі падчас святкавання 850-годдзя Масквы па запрашэнні Ельцына, там быў і Лукашэнка, і іншыя прэзідэнты. Юрый Лужкоў пытаецца ў Раберціна: "Памятаеш, як мы сустракаліся ў Рыме?" А той — не памятае. Так яны і пазнаёміліся. А з Хрушчовым яны сустракаліся ў Рыме на прыёме шмат гадоў таму, і тады Мікіта Сяргеевіч блаславіў хлопчыка, і потым пра гэта пісалі ўсе газеты.

— **Ці ведалі вы што-небудзь дасюль пра Беларусь?**

— Не вельмі шмат, бадай, нічога.

— **А які ўражанні засталіся ад канцэрта?**

— Хаця Мінск — сталіца, але там быў кепскі гук. А ў Магілёве было значна лепш — іншы гук, іншая аўра.

— **Акрамя кружэлкі, выдадзенай у нас, ці ёсць у вас яшчэ якія-небудзь запісы?**

— Гэтых кружэлак быў выдадзены 51 мільён. Ва Усходняй Еўропе — 36 мільёнаў, і за іх спявак не атрымаў ні капейчыны. Раберціна пакрыўдзіўся за гэта на Расію — ён жа не ведае, што не толькі яму — нікому не плацілі. (Пол — ад сябе). На ягонай радзіме — усё інакш: я маю каля трыццаці выданняў ягоных запісаў.

Рэнат Ібрагімаў.

— **Распавядаеце трохі пра вашу сям'ю.**

— У яго была вялікая небагатая сям'я. Дзяцей было восем, Раберціна — пяты. Адзін з братоў памёр, а астатнія браты і сёстры цяпер маюць сем'і і ўласны бізнес.

— **Ваша любімае свята?**

— Раберціна — веруючы чалавек, таму — Раство.

— **Распавядаеце пра вашу захапленне конным спортам.**

— Гэта не захапленне — гэта ягоная другая праца. У Італіі гэтаму надаецца вельмі вялікая ўвага, для багатых людзей задавальненне — удзельнічаць у скачках, рабіць стаўкі. Калі мы былі ў Маскве, дык аднойчы зрабілі стаўку ў конным забегу, і Раберціна з ягоным цудоўным веданнем коней атрымаў каля 10 мільёнаў рублёў. Сам ён мае 10 коней, якія сістэматычна ўдзельнічаюць у гарадскіх забегх.

— **А з чаго складаецца музычная дзейнасць сін'ёра Ларэці?**

— Ён працуе ў начным клубе, ездзіць з канцэртамі, калі няма выступленняў — працуе на тэлебачанні. Але не вельмі шмат, бо займаецца конямі.

— **У чым, на вашу думку, адрозненне нашай публікі ад італьянскай?**

— Тут людзі вельмі ўважлівыя, тут больш развітыя духоўныя традыцыі. Раберціна звярнуў увагу на дзяўчынак з Іванава (група "Жывая вада"), яму вельмі спадабалася іхняе выкананне "Джамайкі".

БЕЛАРУСКАЯ КУЛЬТУРА БУДЗЕ ПРАРАСТАЦЬ РЭГІЁНАМІ

Магілёў, здаецца, здзіўіў усіх гасцей з далёкага — і не вельмі — замежжа. Удзячна і ўцягліва публіка — гэта з'ява некантралюемая і проста прыемная. А вось увага гарадскіх уладаў — прадмет павагі і нават зайдзрасці артыстаў, якія здзіўлена адзначалі задавальненне ад стасункаў з гаспадарамі. А чулі яны прыблізна наступнае.

Намеснік Магілёўскага абласнога ўпраўлення культуры М.Дарашкоў:

— Гэта не проста настальгія, гэта — своеасаблівы пратэст супраць навязвання таго тэле- і радыёсурагату без мелодыі і сэнсу. Моладзь пачынае разумець сваіх бацькоў, дзядуль і бабуль і, магчыма, гэта — першыя крокі на шляху аднаўлення сувязяў пака-

ленняў, што разбураюцца на нашых вачах, вяртанне да сапраўднай прыгажосці.

Намеснік старшыні Магілёўскага абласнога камітэта па культуры і адукацыі А.Касцюковіч:

— Галоўнае дасягненне фестывалю — тое, што людзі зразумелі і прынялі яго як сваё роднае, сваё мінулае, сваё сёння і заўтра. І ад гэтага на душы ў мяне, ва ўсіх, хто наладжвае "Залаты шлягер", прыемна і ўзнёсла.

Міністр культуры Беларусі А.Сасноўскі:

— Журналісты часта пытаюцца ў мяне, як ставіцца горад Мінск да таго, што Магілёў паступова робіцца другой культурнай сталіцай? Я адказваю, што вельмі добра. Сёння практычна кожны абласны горад мае сваю культурную візітку.

Увесь горад дапамагаў фестывалю: зала Палаца культуры тэкстыльшчыкаў "Хімвалакно" была яму аддадзена на шэсць дзён бяоплатна, гарадскія прадпрыемствы, аблвыканкам і гарвыканкам аддалі на гэты час свае аўтамабілі: "Волгі" — для салістаў, "РАФы" і "Газелі" — для калектываў. Арганізавана сёлета праходзіла і ўручэнне кветак выступоўцам: была прызначана галоўная "кветачніца" Таццяна Гардзянкова, былі падобраны групы тых, хто падносіў кветкі, а самі букеты складаліся ў кветкавым салоне "Капюшон" — на матывах беларускага лесу, поля, восені.

паралельна ідзе нармальна канцэртная дзейнасць.

— **А грошай у вас не болей за іншых?**
— Не болей. Нас падтрымлівае і Міністэрства культуры, і аблвыканкам, але пачынаецца ўсё — адсюль.

Уладзімір Браілоўскі:
— Скажу колькі словаў пра рэзервы і планы нашага фестывалю на будучыню. Напрыклад, музыка і кіно, акцёры, якія спяваюць, класічны джаз, аркестры і ансамблі, што

Давід Тухманав.

"ЗАЛАТЫ ШЛЯГЕР-97"

Людміла Лядава: "Як кажа мой калегі кампазітар: "Мае песні — як хачу, так спяваю".

"Сэрца" ж "Залатога шлягера" — Магілёўская абласная філармонія, якая "заважала" фестывальную "кашу", забяспечвала арганізацыю гэтага складанага механізма. У апошні час імя дырэктара філармоніі Уладзіміра Браілоўскага стала ўсім вядомым, і ўсё часцей самыя разнастайныя канцэрты і фестывалі адбываюцца з удзелам Магілёўскай абласной філармоніі. Таму немагчыма было не папытацца ў аднаго з яе кіраўнікоў, а менавіта — у намесніка дырэктара **Аляксандра Шабліна:**

— **Магілёўская філармонія зрабіла магутны арганізацыйны структурай. Ці згодны вы з гэтым?**

— Ну, магутнасць яе — у якасцях яе людзей, бо штаты нашы не такія і вялікія. Ёсць у нас арганізаванае прадстаўніцтва ў Мінску, там добрыя адміністратары — былыя музыканты, якія выконваюць велізарную працу. Пачынаючы з мінулага года ў філармоніі арганізаваны фестывальны аддзел, які складаецца з трох чалавек. Усе фестывалі ў Магілёве абслугоўвае наша філармонія, а

суправаджае дэманстрацыю фільмаў у кінатэатрах. Шмат цікавых сустрэч абяцаюць нам і Амерыка, і Францыя, і Італія, і Балгарыя, і Польшча, і Ізраіль — з артыстамі, імёны якіх выклікаюць хваляванне.

Сярод ганаровых гасцей "Залатога шлягера" было некалькі прадстаўнікоў прэстыжных фестывалю і конкурсаў. А адзін з іх, прэзідэнт фестывалю "Славянскі базар" і прэзідэнт еўра-азіяцкай Асацыяцыі фестывалю Сяргей Віннікаў прывёз радасную вестку: на чарговай асамблеі Асацыяцыі быў падпісаны мемарандум, згодна з якім "Залаты шлягер" цяпер уваходзіць у шэраг такіх фестывалю, як "Залаты Арфей", "Залаты алень", "Голас Азіі", "Славянскі базар".

ГЭТА ЯШЧЭ НЕ ЁСЦЬ

Не памылюся, калі скажу, што чарговы "Залаты шлягер" будзе чакаць мноства самых розных людзей. І, упэўнена, праз год нас зноў сустрэнуць сюрпрызы — без гэтага фестывалю ўжо немагчыма сабе ўявіць.

Ганна АЛАДАВ
Фота Алег ФАЙНЦКАВА

Вадзім Мулерман: "...А праз год да нас, у Амерыку".

КУЛЬТУРА

ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-АСВЕТНІЦКАЯ ГАЗЕТА
Выдаецца з кастрычніка 1991 года

Заснавальнік —
Міністэрства культуры
Рэспублікі Беларусь

Галоўны рэдактар —
Людміла КРУШЫНСКАЯ

Рэдакцыйная калегія:
Валянцін АКУДОВІЧ (першы намеснік галоўнага рэдактара), **Арсен ВАНІЦКІ**, **Андрэй ВАШКЕВІЧ** (намеснік галоўнага рэдактара — адказны сакратар), **Валеры ГЕДРОЙЦ**, **Уладзімір ГІЛЕП**, **Ядвіга ГРЫГАРОВІЧ**, **Аляксей ДУДАРАЎ**, **Валянцін ЕЛІЗАР'ЕЎ**, **Вольга ІПАТАВА** (рэдактар аддзела), **Ігар КЛОКАЎ** (рэдактар аддзела), **Алена ПІСЬМЯНКОВА** (рэдактар аддзела), **Міхаіл ПТАШУК**, **Алесь РАЗАНАЎ**, **Віктар СКОРАБАГАТАЎ**, **Юрый ЦВЯТКОЎ**, **Леанід ШЧАМЯЛЁЎ**.

Рэдакцыя:
Рэдактары аддзелаў —
Міхась БАШУРА,
Жанна ВАСАНСКАЯ,
Барыс КРЭПАК
Спецкарэспандэнты:
Зміцер ВІШНЁЎ,
Сяргей МІНСКЕВІЧ
Загадчык аддзела фотаілюстрацый — **Генадзь ЖЫНКОЎ**
Мастацкі рэдактар —
Наталля ОВАД
Карэктар — **Мая КЛІМКОВІЧ**

Рэгістрацыйнае пасведчанне № 418.

Адрас рэдакцыі:
220029, МІНСК (МЕНСК),
вул. ЧЫЧЭРЫНА, 1.
Тэлефон: (017) 276-94-66

Рукапісы аб'ёмам больш за адзін аўтарскі аркуш не прымаюцца. Аўтарскія рукапісы не рэцензуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі.

Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.

© "Культура", 1997.
Фармат А3.
Індэкс 63875.
Агульны наклад 4091.

Падпісана ў свет 20.11.97. у 18.00.
Замова 6945

Друкарня выдавецтва
"Беларускі Дом друку".
220013, г. Мінск,
пр. Ф. Скарыны, 79.

М. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.
Д. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.